

Dnr.. **MEL.. *JL%8L** 2008

o w ^{c*H₀}

Kommunstyrelsen

**ftS>*

HÄSSELBY-VÄLLINGBY
Stadsdelsförvaltning

2008 -06- 1 0

SOCIALTJÄNSTS
3TOCKHC

2008 -Ö6- 0 9

Utdrag ur protokoll nr 13 fört vid kommunstyrelsens sammanträde onsdagen den 28 maj 2008 kl 15.30- 15.50.

Justerat den 4 juni 2008

Anslaget den 5 juni 2008

Sten Nordin Carin
Jämtin Ann-Katrin
Åslund

§30

Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2007

Dnr 326-296,2008

Kommunstyrelsen behandlade ett ärende om funktionshinderombudsmannens årsrapport 2007.

Borgarrådet KristerSSon (m) hade redovisat ärendet i **promemoria 2008:121**.

Yrkanden

Bifall yrkades till borgarrådsberedningens forslag.

Borgarrådet Jämtin (s) samt Stefan Nilsson (mp) och borgarrådet Livh (v) yrkade bifall till socialdemokraternas, miljöpartiets och vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen som redovisas i promemoria 2008:121.

Vid propositioner på dessa yrkanden beslöt kommunstyrelsen utan omröstning bilålla borgarrådsberedningens forslag.

Beslut

Kommunstyrelsen beslöt följande.

1. Anmälan av funktionshinderombudsmannens årsrapport avseende verksamheten 2007 godkänns med vad som anføres i promemorian, *bilaga till promemorian*. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser för kännedom

H^{scr}v^rior

Borgarrådet Jämtin samt Malle Sigeinalin. Abdo Goriya och rCersli Py Börjeson
;alla si. S;eian Nilsson (mp) och borgarrådet Livh (v) hänvisade dli borgarrådet
Jäintiis. Steiån Nilssons och borgarrådet Lhhs geinsnsarcima yrkande.

Vid protokollet
Anette OUehorn

PM 2008:121 RVII (Dnr 326-296/2008)

»—«Funktionshinderombudsmannens årsrapport 2007

Borgarråds beredningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Anmälan av funktionshinderombudsmannens årsrapport avseende verksamheten 2007 godkänns med vad som anförs i promemorian, *bilaga*.
2. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser för kännedom.

Föredragande borgarrådet **Ulf Kristersson** anför följande.

Ärendet

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen fastställde år 2001 en instruktion för FO:s verksamhet och tjänsten tillsattes år 2002.

FO skall årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättning, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.

Efter att FO till och med 2006 varit organisatoriskt placerad under stadsledningskontorets välfärds- och utbildningsavdelning flyttades verksamheten från och med den 1 januari 2007 över till socialtjänstnämnden. För funktionshinderombudsmannens kostnader tillfördes nämnden 1 mnkr i budget för 2007.

Uppdraget till FO har varit att fungera som en kunskapsresurs för stadens alla förvaltningar och bolag samt vara rådgivande och följa upp efterlevnaden av lagar, policy och riktlinjer samt föreslå förbättringsåtgärder.

Den årsrapport som behandlas i denna PM redogör för FO:s arbete under år 2007 och följer upp stadens arbete utifrån funktionshinderaspekter. Stadens handikappolitiska inriktningsmål anges i Stockholms stads handikappolitiska program.

Målen utgår ifrån den gällande lagstiftningen och följer den nationella handlingsplanens handikappolitiska mål. Målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010, då i princip alla brister i fråga om tillgänglighet ska vara åtgärdade, förutsätter tydliga prioriteringar och medveten planering inför 2010.

Rapporten följer upp kommunfullmäktiges uppdrag i budgeten för år 2007. Rapportens förbättringsförslag fokuserar särskilt på stadens tillgänglighetsarbete samt kvaliteten inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Beredning

Kommunstyrelsens handikappråd har behandlat rapporten och inkommit med ett yttrande.

Kommunstyrelsens handikappråd godkände rapporten och anser att rapporten på ett bra och tydligt sätt speglar dagsläget när det gäller arbetet med att nå de handikappolitiska målen i stadens olika förvaltningar och bolag.

Mina synpunkter

Ett samhälles förmåga och vilja att möta funktionshindrades behov avgör i vilken omfattning den enskilde individen ges möjlighet att leva sitt liv utifrån sina egna förutsättningar och önskemål. Därför måste det ses som en prioriterad uppgift för staden att, så långt det går, säkerställa att personer med funktionsnedsättningar ges samma rättigheter och möjligheter som alla andra när det gäller integritet, självbestämmande och delaktighet.

FO:s årliga rapporter utgör ett mycket bra och viktigt underlag för stadens samlade arbete med funktionshindersfrågor. Att allt fler av stadens förvaltningar och bolag anlitar FO som rådgivare och informatör i frågor med funktionshindersaspekter indikerar att vi är på rätt väg. I takt med att stadens styrelser och nämnder blir allt bättre på att använda det handikappolitiska programmet i verksamhetsplaneringen kommer detta att innebära ytterligare stora förbättringar. Under året inleds exempelvis projektet Spindeln i fritidsnätet inom idrottsförvaltningen med uppdraget att samordna all information om stadens kultur-, idrotts- och fritidsverksamhet för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Målet är att all fritidsverksamhet i staden ska vara tillgänglig för alla barn och ungdomar.

Vi har kommit en bra bit på väg men en hel del återstår att göra och det är därför viktigt att vi inte nöjer oss utan genom tydligare prioriteringar och medveten planering ökar tempot.

Jag delar synpunkterna från kommunstyrelsens handikappråd att det krävs ett systematiskt arbete för att nå uppställda mål och att staden därför bör se över på vilket sätt de handikappolitiska målen skulle kunna arbetas in i stadens styrsystem. Det är också viktigt att handikapprådets synpunkter och erfarenheter finns med som underlag när indikatorer för kvalitetsarbetet utformas.

Mot bakgrund av detta bör alla nämnder och styrelser i Stockholms stad med rapporten som utgångspunkt utvärdera sitt eget arbete gällande funktionshindersfrågor under 2007, samt använda dragna slutsatser och lärdomar i det löpande arbetet framöver.

Jag föreslår att borgarrädsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

- i. Anmälan av funktionshinderombudsmannens årsrapport avseende verksamheten 2007 godkänns med vad som anförs i promemorian, *bilaga*.

2. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser tor kännedom.

Stockholm den 15 maj 2008

ULF KRISTERSSON

Bilaga

Funktionshindersombudsmannens årsrapport till kommunstyrelsen - avser verksamhetsåret 2007

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Roger Mogert* (s), *Yvonne Ruwaida* (mp) och *Ann-Margarethe livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår borgarrådsberedningen föreslå kommunstyrelsen besluta att

1. Anmälan av Funktionshindersombudsmannens årsrapport godkänns.
2. Årsrapporten överlämnas till stadens nämnder och styrelser för beaktande av samverkan med de lokala handikappråden.
3. Stads ledningskontoret får i uppdrag att i samverkan med berörda nämnder, styrelser samt handikappråd snarast ta fram en åtgärdsplan inom de stadsövergripande förbättringsområden som redovisas i årsrapporten.
4. Stadsledningskontoret får i uppdrag att utreda möjligheterna att tillsätta en samordnare för att samordna och följa upp det övergripande tillgänglighetsarbetet.
5. Därutöver vill vi framföra följande

Målet om att Stockholms stad ska bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010 ekar allt mer tomt sedan den borgerliga majoriteten kom till makten. Beslut och insatser för nödvändig utveckling av tillgänglighetsarbetet brister, vilket bekräftas av Funktionshindersombudsmannens årsrapport. Till exempel skriver ombudsmannen att "Budget för år 2007 saknar ett ställningstagande till hur arbetet med att uppfylla stadens tillgänglighetsmål ska läggas upp under de kommande åren."

Kritiken kommer således inte bara från oss i oppositionen, utan framförallt ifrån en av staden tillsatt ombudsman som har till uppgift att granska funktionshindersfrågor. Nu hoppas och förväntar vi oss att majoriteten tar åt sig av kritiken, och inte slår bort den som den borgerliga majoriteten har för vana att göra med kritik från oppositionen. Socialborgarrådet skriver om vikten att öka tempot i arbetet. Det gjorde han även när 2006 års rapport behandlades av kommunstyrelsen föregående år. Nu räcker det inte med ord längre.

Dessutom är kommunstyrelsens handikappråd oroade över att den borgerliga majoriteten i staden inte tycks lyssna på dem och att rådets kunskap och kompetens inte tas på allvar. De saknar en närmare samarbete med den borgerliga majoriteten och har vid flera tillfällen påpekat att en tillgänglighetssamordnare bör tillsättas inom staden. Inom staden finns ett flertal handikapporganisationer som arbetar för att profilera och synliggöra olika åtgärdsområden; ingår. Handikapprådet anser därför att det är angeläget att det finns en samordnare som bevakar tillgänglighetsarbetet och som har den övergripande tillsynen av hur tillgänglighetsarbetet bedrivs. Vi anser att stadsledningskontoret ska få i uppdrag att utreda om, staden bör i samordnarens arbete att samordna arbetet med att Stockholms stad ska bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010.

Andra förbättringsområden som kräver snabba åtgärder och som direkt rör levnadsvillkoren för personer med funktionsnedsättningar är behovet av arbetsmarknadsåtgärder och de stora brister som finns i samverkan inom myndighetsutövning internt och externt. Personer med 'o-hdc' psykisk Funktionsnedsättning och missbruksproblem ramlar exempelvis mellan stolarna, eftersom verksamheterna tvistar om ansvar och betalning.

De viktiga handikappohistiska uppdragen i 2006 års budget har ännu inte len :!! politiska beslut, trots att stadsledningskontoret sedan länge har tagit fram att tjänsteutlåtande inför framtida tillgänglighetsarbete och gett förslag på hur kriteriearbetet bör utformas.

Trots flera interpellationer i kommun fullmäktige har det inte framkommit några tydliga svar på varför den högerledda majoriteten inte skriver fram de nödvändiga ärenden som behövs för att få fart på tillgänglighetsarbetet. Om staden exempelvis beslutar att arbeta efter de åtta statliga indikatorer-kriterier som tas upp i funktionshindersmannens årsrapport skulle tillgänglighetsarbetet breddas betydligt och ambitionsnivån höjas flera steg.

Kommunstyrelsen måste därför före sommaren få möjlighet att besluta om följande uppdrag:

- * Utvärdera tillgänglighetsprojektet
- Se Över behovet av uppföljning och kvalitetssäkring av stadens övriga tillgänglighetsarbete.
- Ta fram mätbara kriterier för målet om världens mest tillgängliga huvudstad
- ¹ Ta fram en planering för stadens arbete med att eliminera enkelt avhjälpda hinder i publika lokaler och på offentliga platser fram till 2010.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av *Carin Jämt in, Malte Sigemalm, Abdo Goriya och Kersti Py Börjeson* (alla s), *Stefan Nilsson* (mp) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s), (mp) och (v) i borgarrådsberedningen.

ÄRENDET

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen (KS) fastställde år 2001 en instruktion för FO:s verksamhet och tjänsten tillsattes år 2002.

FO skall årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister samt 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.

Efter att FO till och med 2006 varit organisatoriskt placerad under stadsledningskontorets Valfärd och utbildningsavdelning flyttades verksamheten från och med den 1 januari 2007 över till Socialtjänstnämnden. För funktionshinderombudsmannens kostnader överfördes tillfördes nämnden 1 mnkr i budget för 2007.

Uppdraget till FO har varit att fungera som en kunskapsresurs för stadens alla förvaltningar och boiag samt vara rådgivande och följa upp efterlevnaden av lagar, policy och riktlinjer samt föreslå förbättringsåtgärder.

Den årsrapport som föreläggs här redogör för FO:s arbete under år 2007 och följer upp stadens arbete utifrån funktionshinderaspekter. Stadens handikappolitiska inriktningsmål anges i Stockholms stads handikappolitiska program.

Målen utgår ifrån den gällande lagstiftningen och följer den nationella handlingsplanens handikappolitiska mål. Målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010, då i princip alla brister i fråga om tillgänglighet ska vara åtgärdade, förutsätter tydliga prioriteringar och medveten planering inför 2010.

Denna årsrapport följer upp kommunfullmäktiges uppdrag i budgeten för år 2007. Rapportens förbättringsförslag fokuserar särskilt på stadens tillgänglighetsarbete samt kvaliteten inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar.

BEREDNING

Kommunstyrelsens handikappråd har behandlat rapporten och inkommit med ett yttrande.

Kommunstyrelsens handikappråd

Kommunstyrelsens handikappråd beslutade vid sin sammanträde den 10 mars 2008 att godkänna rapporten, och att lämna följande yttrande.

Rapporten speglar på ett bra och tydligt sätt dagsläget när det gäller arbetet med målen i stadens olika förvaltningar och bolag. Vi rycker Jet är bra om det i rapporten pekas ut sådant som måste åtgärdas och att det hela tiden lämnas till de utfästelser som har gjorts i verksamhetsplan och budget.

Det förhållandet, att de handikappolitiska målen inte är inarbetade i stadens samlade verksamhetsplan, kritiserar Samma kritik har kommunstyrelsens handikappråd uttryckt. Vi instämmer därför helt och hållet med FOs utvärdering.

punk: och förväntar oss att det sker en ändring inför 2009 års verksamhetsplan och budget. Vi anser också att vårt råd måste få spela en aktiv roll när det gäller att formulera lämpliga indikatorer. FOs årliga rapporter ger värdefulla informationer. Vi förutsätter att de beaktas i det fortsatta arbetet och att redovisade brister rättas till. Det krävs ett systematiskt arbete mot de uppställda målen om Stockholm om två år med stolthet ska kunna visa upp sig som världens mest tillgängliga huvudstad.

Funktionshinderombudsmannens årsrapport till Kommunstyrelsen

- Avser verksamhetsåret 2007

r>>>0

FUNKTIONSHINDEROMBUDSMANNEN
(FO)
RIITTA-LEENA KARLSSON
DNR 326-296/2008

Den 10 februari 2008

Innehåll

1	Sammanfattning	3
1.1	FO:s förslag på strategiskt viktiga förbättringsåtgärder inför år 2010	3
1.1.1	Handikappolitiska programmet och brukarinflytande	3
1.1.2	Målet - "Världens mest tillgängliga huvudstad 2010"	3
1.1.3	Tillgänglig arbetsmarknad	4
1.1.4	Kvalitet i omsorg, stöd och service	4
1.1.5	En skola för alla	4
1.1.6	Idrott, fritid och kultur för alla	4
2	Redovisning av FO:s verksamhet år 2007	5
2.1	FO:s roll och arbetssätt	5
2.2	Rådgivning och vägledning	5
3	Uppföljning av 2007 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter	6
3.1	Kommunfullmäktiges inriktningsmål i budget för år 2007	6
3.2	Handikappolitiskt program	6
3.2.1	Terminologi	7
3.2.2	Brukarinflytande	7
3.3	Målet - "Världens mest tillgängliga huvudstad 2010"	9
3.3.1	Enkelt avhjälpta hinder	10
3.3.2	Tillgängliga bostäder	11
3.3.3	Tillgänglig information	12
3.3.4	Tillgänglighetsprojektet	12
3.3.5	Åtta statliga indikatorer/kriterier för tillgänglighetsarbete	14
3.4	Tillgänglig arbetsmarknad	17
3.5	Kvalitet i omsorg, stöd och service	19
3.5.1	Myndighetsutövning	20
3.5.2	Socialpsykiatri	22
3.5.3	Ej verkställda beslut och domar	24
3.5.4	Stöd vid utsatthet	24
3.5.5	Utbyggnad av bostäder och nya stödformer	25
3.5.6	Kompetensutveckling	27
3.6	Idrott, fritid och kultur för alla	29
3.7	En skola för alla	30
3.7.1	Elever med rörelsehinder	31
3.7.2	Särskolan	32
3.7.3	Elever i behov av särskilt stöd	32
	Bilaga 1 - Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (FO)	34
	Bilaga 2 - Statistik	35

1 Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport till kommunstyrelsen ska enligt instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter och föreslå förbättringsåtgärder. Stadens handikappolitiska inriktningsmål anges i Stockholms stads handikappolitiska program. Målen utgår ifrån gällande lagstiftning och följer den nationella handlingsplanens handikappolitiska mål.

Denna årsrapport följer upp kommunfullmäktiges uppdrag i budgeten för år 2007. Rapportens förbättringsförslag fokuserar särskilt på stadens tillgänglighetsarbete samt kvaliteten inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar. Förslagen till förbättringsåtgärder omfattar ett antal tidigare framförda synpunkter. Detta gäller bland annat tillgänglighetsarbetet, där stadens mål är att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010, men där beslut och insatser för nödvändig utveckling brister. Ett annat viktigt utvecklingsområde är kvalitetsarbetet inom stöd och service till personer med funktionsnedsättningar. Det behövs stadsövergripande kvalitetsindikatorer samt bättre uppföljning av måluppfyllelse och kvalitet i de insatser som beviljas till personer med funktionsnedsättningar.

Det har under år 2007 förekommit oklarheter om vilken rotel som är ansvarig för stadsövergripande frågor med funktionshinderaspekter, vilket visat sig bland annat inför behandling av ärenden i kommunstyrelsen och dess handikappråd.

1.1 FO:s förslag på strategiskt viktiga förbättringsåtgärder inför år 2010

1.1.1 Handikappolitiska programmet och brukarinflytande

Fullmäktiges budget måste ange tydliga handikappolitiska uppdrag i linje med det handikappolitiska programmets inriktningsmål.

Ansvar för stadsövergripande frågor med funktionshinderaspekter behöver förtydligas.

Vid revidering av det handikappolitiska programmet behöver programmet kompletteras med kriterier för måluppfyllelse.

- Organisation för stadens handikappråd och dess arvoderingsregler behöver ses över.

1.1.2 Målet - "Världens mest tillgängliga huvudstad 2010"

Staden måste fastställa kriterier och en plan med prioriteringsordning inför tillgänglighetsmålet 2010.

Ansvar för tillgänglighetsarbetet måste förtydligas i staden centralt samt i nämnder och styrelser. Fler utöver trafikkontorets Tillgänglighetsprojekt måste bli involverade för att målen för tillgänglighet ska kunna uppnås.

Staden måste fastställa en plan för eliminering av enkelt avhjälpbara hinder för att dessa enligt Plan- och bygglagen ska vara åtgärdade senast år 2010 och staden ska som tillsynsmyndighet fastställa rutiner för kontroll.

1.1.3 Tillgänglig arbetsmarknad

- Stadens samlade arbetsmarknadspolitiska åtgärder i form av Jobbtorg måste inkludera personer med funktionsnedsättningar.
- Staden måste skapa arbetsmetoder och stöd riktade till personer med funktionsnedsättningar för att underlätta övergång till lönearbete.

1.1.4 Kvalitet i omsorg, stöd och service

- Staden måste fastställa relevanta mål och indikatorer för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar.
- Staden måste fastställa mätbara kvalitetskriterier för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar.
- Staden måste fastställa en kommunövergripande modell för kvalitetsuppföljningar.
- Arbetet med individuella planer måste utvecklas inom stadens myndighetsutövning.

Rutiner för bättre samverkan inom myndighetsutövning måste utvecklas både internt inom stadens förvaltningar och externt med andra myndigheter.

- Samordnad stadsövergripande planering måste ytterligare utvecklas och utbyggnad av boendeformer måste öka för att beslut om bostad med särskild service ska kunna tillmötesgå.
- Staden måste säkerställa en rimlig och adekvat kompetensnivå hos personal som arbetar med människor med funktionsnedsättningar

1.1.5 En skola för alla

- Staden måste följa upp inkludering, studieresultat och trivsel i skolan för elever med funktionsnedsättningar.

Alla elever i behov av särskilt stöd, inom respektive skolform, ska ha ett uppföljningsbart åtgärdsprogram.

Arbetet med inventering och åtgärder beträffande tillgänglighet i både grundskolan och gymnasiet måste fullföljas för att inkludering med elever med funktionsnedsättningar ska vara möjligt.

1.1.6 Idrott, fritid och kultur för alla

- Ordinarie kolloverksamhet måste på ett medvetet sätt arbeta för inkludering av barn och ungdomar med funktionsnedsättningar.

Staden måste medvetet stödja idrotts-, fritid- och kulturverksamheter som inkluderar personer med funktionsnedsättningar i sina ordinarie verksamheter samt skapar verksamhetsutbud med god tillgänglighet.

2 Redovisning av FO:s verksamhet år 2007

2.1 FO:s roll och arbetssätt

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen fastställde år 2001 en instruktion (bilaga 1) för FO:s verksamhet. Tjänsten tillsattes år 2002.

FO har i uppgift att bevaka stadens verksamheter utifrån funktionshinderaspekter. Enligt instruktionen för FO-funktionen åvilar ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering respektive nämnd och bolagsstyrelse. FO skall arbeta strukturellt och Övergripande samt vara en resurs och ett komplement till stadens nämnder och styrelser.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.

FO ska årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

I budgeten för år 2007 återfördes FO-funktionen till socialtjänstnämnden som ansvarar för det administrativa och lokalmässiga stödet. För funktionen avsattes 1 mnkr. FO tillskrevs inga särskilda uppdrag utöver det som har fastställts i FO:s instruktion. FO:s årsrapport 2007, som avser verksamhetsåret 2006, överlämnades till socialroteln i mars 2007. Rapporten behandlades av kommunstyrelsen först i september 2007.

2.2 Rådgivning och vägledning

Under år 2007 har totalt 695 telefonsamtal och 152 brev/skrivelser inkommit till FO under år 2007. Förfrågningarna har i huvudsak handlat om samarbete och efterfrågan på medverkan vid utbildningsinsatser/möten, frågor kring allmän information och rådgivning angående myndighetsutövning, kvalitets- och tillgänglighetsfrågor. (Bilaga 2).

FO har i samarbete med stadens funktionshinderinspektörer och socialtjänstförvaltningens IT-enhet utvecklat ett webb-baserat stöd för sammanställning av sammanhållen statistik av både inkomna samtal, brev och elektronisk post. Stödsystemet har tagits i bruk år 2008 och ger en mer heltäckande gemensam statistik över aktuella frågeställningar som inkommer till både FO och till inspektörerna. Socialtjänstförvaltningen har utrett och föreslagit arkiverings- och diarierutiner för FO:s verksamhet. Nya informationsbroschyrer har producerats om både FO:s och inspektörernas roller och arbetsuppgifter.

FO har deltagit i totalt 247 olika typer av samarbets- och informationsmöten, i huvudsak inom staden förvaltningar. Tillgänglighetsfrågor, samverkan med handikappråd och handikappföreningar samt utbildningsinsatser till personal som arbetar med stöd och service har varit huvudfrågor i kontakterna med stadens förvaltningar och bolag. Medverkan vid utbildningsinsatser har minskat i jämförelse med de föregående två åren då det förekom omfattande kompetensutvecklingsinsatser inom funktionshinderområdet samt utbildningsaktiviteter om det handikappolitiska programmets inriktningsmål.

FO har haft regelbundet samarbete med Stockholms läns landstings rehabiliterings- och habiliteringscenter och olika specialistmottagningar. Samarbete har skett bland annat i anslutning till informationsmöten och studiecirklar för personer med funktionsnedsättning och deras närstående. FO har haft samarbete med både statliga och regionala myndigheter i frågor med funktionshinderaspekter.

Den statliga myndigheten Handikappombudsmannen (HO) bevakar rättigheter och intressen för människor med funktionsnedsättning utifrån fyra olika diskrimineringslagar. FO hänvisar till de berörda statliga ombudsmännen i individärenden som eventuellt kan handla om diskriminering.

3 Uppföljning av 2007 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter

3.1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål i budget för år 2007

Staden ska vara en attraktiv plats för boende, företag och besök

Valfriheten ska öka - Ge medborgarna så stor valfrihet som möjligt

Skola för kunskap - Kvalitetssatsningar inom kommunens kärnområden ska prioriteras

Högre kvalitet i omsorgen - Trygghet, värdighet och valfrihet ska prägla omsorgen

Stockholm ska vara en trygg, säker, ren och vacker stad

Ekonomisk hushållning och sänkt skatt

Samtliga inriktningsmål är av vikt även för personer med funktionsnedsättningar. Det handlar om behovet av att få en fungerande bostad och tillgång till lönearbete eller daglig sysselsättning utifrån sina förutsättningar. Framkomligheten är en fråga om tillgänglighet utifrån funktionshinderaspekter. Ett varierat, rikt och tillgängligt kulturliv och mångfald av idrottsmöjligheter är viktigt för att uppnå integration och delaktighet.

I budgeten för år 2007 anges stadens handikappolitiska program som ett av stadens styrdokument. De allmänna skrivningarna om ambitionerna i programmet omvandlas inte till tydliga uppdrag till berörda nämnder och styrelser. Detta har lett till att nämndernas och bolagens verksamhetsplaner och verksamhetsberättelser inte i någon större utsträckning redovisar åtgärder utifrån det handikappolitiska programmets inriktningsmål.

3.2 Handikappolitiskt program

Stadens handikappolitiska program antogs av fullmäktige år 2004. Programmet bygger på Förenta Nationernas (FN) Standardregler om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och följer ambitionerna i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken inför år 2010. Programmet gäller till år

2010 och anger de handikappolitiska inriktningsmålen med siktet inställt på år 2010. Staden ska då vara världens mest tillgängliga huvudstad och i princip alla fysiska hinder ska vara eliminerade.

FN:s generalförsamling antog den 13 december 2006 förslaget till ny "konvention om funktionshindrades rättigheter" som förväntas antas av Sveriges riksdag under år 2008. Stadens handikappolitiska program behöver aktualiseras och revideras så att stadens framtida handikappolitiska styrdokument utgår ifrån det aktuella läget år 2010 och utifrån framtida inriktning.

En utvärdering av det handikappolitiska programmet har genomförts under år 2007 och överlämnats till kommunstyrelsen. Resultatet av uppföljningen visar bland annat att såväl stadsdelsförvaltningarna, fackförvaltningarna, bolag som handikapporganisationer anser att det handikappolitiska programmet är väl genomarbetat och ställer stora krav på staden. Styrdokumentets betydelse anses vara tveksamt så länge det saknas en tydlig koppling mellan dokumentet och budgetarbete/verksamhetsplanering samt så länge programmet inte beaktas i stadens integrerade ledningssystem.

Uppfattningen om måluppfyllelsen inom handikappföreningarna och inom stadens förvaltningar är mycket divergerande. Gemensamma kriterier behövs vid bedömning av måluppfyllelsen utifrån det handikappolitiska programmets inriktningsmål.

3.2.1 Terminologi

Socialstyrelsen har år 2007 tagit beslut om revidering av termerna funktionsnedsättning och handikapp. Begreppet funktionsnedsättning avser nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Begreppet funktionshinder avser begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. För båda termerna avråds handikapp som synonym.

Stadens handikappolitiska program använder i huvudsak korrekt vokabulär men behöver delvis ses över vad gäller terminologi. Det finns en osäkerhet och komplexitet i verksamhetsområdets språkbruk, men stadens budgetdokument och tjänsteutlåtanden har trots allt anammat ett språkbruk där människor med funktionsnedsättningar behandlas som medborgare och konsumenter istället för som patienter och vårdobjekt.

Staden behöver i samråd med handikappråd och -organisationer ta i bruk begrepp och vokabulär som är i linje med Socialstyrelsens rekommendationer. Kommunstyrelsens handikappråd har uppmanats att komma med förslag på hur stadens handikappråd ska benämnas framöver.

3.2.2 Brukarinflytande

Enligt budgeten för år 2007 ska frivilligorganisationernas ställning stärkas då dessa står för en särskild kompetens och deras arbete är viktigt för att minska ut anför skåpet.

FN-handikappkonventionen, FN-standardregler, Handlingsplanen för handikappolitiken i Sverige och stadens Handikappolitiska program anger att beslut i frågor med viktiga funktionshinderaspekter ska förberedas i samråd med brukarorganisationer. Även lagstiftningen som reglerar stöd och service till

personer med funktionsnedsättningar förutsätter samråd med brukarorganisationer.

Utvärdering av handikapprådets instruktioner har överlämnats till socialroteln under år 2007. Både förvaltningar/bolag och handikappföreningarna anser att instruktionerna för stadens handikappråd är väl kända. Det finns dock handikappråd där arbetsformerna avviker från gällande instruktioner bland annat avseende rådets kontakt med berörd nämnd/styrelse. Enligt utvärderingen bör övervägas om inte några råd borde slås ihop för att på det sättet göra det enklare för handikapporganisationerna att nominera ledamöter till samtliga råd och därmed höja kvaliteten i rådets arbete. Bemanning av råden har dock kunnat tillgodoses under det senaste året.

Från år 2007 har staden haft 29 handikappråd som har varit knutna till nämnders och styrelser arbete. Råden har representation från de lokala handikapporganisationerna och nomineringsarbetet samordnas av Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO Stockholms stad) som representerar 28 lokala handikappföreningar med totalt ca 30 000 enskilda medlemmar, De handikappades riksförbund (DHR) Stockholmsavdelningen med ca 1100 medlemmar och Synskadades riksförbund (SRF - Stockholms stad) med ca 1000 medlemmar ar fristående organisationer som nominerar sina egna ledamöter.

Ansaret för kommunstyrelsens handikappråd flyttades år 2007 till socialtjänstförvaltningen. Socialtjänstförvaltningen har i enlighet med budgetbeslutet 2007 fullgjort sitt ansvar med att organisera stödet till rådet.

Behovet av aktualisering av barn- och ungdomsfrågor måste uppmärksammas i stadens handikappråd. Representation i råden väcker frågan på vilket sätt kan ungdomar med funktionsnedsättning kan bli hörda. Medelåldern i stadens handikappråd var 57 år vid årsskiftet 2007/2008. Behovet av nya former av samverkan och samråd har uppmärksamats bland annat i kulturnämndens handikappråd med särskild ungdomsrepresentation. Bostadsbolaget Micasa AB som har utformat en referensgrupp av personer som representerar olika typer av funktionsnedsättningar inom handikappidrotten. Syftet är att lyssna till behov och önskemål när det gäller bostäder, miljöer och hjälpmedel.

Det intressepolitiska arbetet innehåller bland annat utbildning av handikapprådets ledamöter och stöd i att föra handikapporganisationernas talan i samverkan med stadens förvaltningar. Ju högre handikappolitisk kompetens rådets ledamöter har desto bättre förutsättningar finns för handikappolitisk kompetens och konstruktivt samarbete med berörda nämnder, styrelser och deras förvaltningar.

Det finns fullmäktigebeslut om arvodering till ledamöter vid handikapprådets sammanträden. Däremot saknas beslut om arvodering vid utbildningsinsatser och vid deltagande i arbets- och referensgrupper. Detta påverkar möjligheterna för yngre yrkesverksamma personer med funktionsnedsättning att aktivt delta i handikapprådets verksamhet och att delta i arbets- och referensgrupper.

Verksamhetsbidrag till frivilligorganisationer inklusive handikappföreningarna beviljades år 2007 av socialtjänstnämnden, idrottsnämnden och kulturnämnden. Äldrenämnden beviljade bidrag till äldreföreningarna. Verksamhetsbidrag från stadsdelsnämnder har förekommit för lokala aktiviteter. Idrottsnämnden har 0-taxa för uthyrning av lokaler.

Socialtjänstnämnden beslutade under år 2007 att stödet i form av bidragsgivning skulle ges som projektstöd till individrelaterad verksamhet. Inget särskilt bidrag skulle utbetalas till handikappolitiskt arbete i form av intressepolitik. Nämnden

har också tagits ett beslut om sänkning av verksamhetsbidraget med 1-2 % inför år 2008.

Stadens tilldelning av föreningsbidrag till de lokala handikappföreningarna orsakar återkommande diskussioner mellan staden och organisationerna. Fördelningssystemet borde klargöras i samråd med berörda parter för att åstadkomma en hållbar lösning med fokus på den gemensamma uppgiften att skapa en stad för alla.

FO:s synpunkter på det handikappolitiska programmet och brukarinflytande:

- Vid revidering av det handikappolitiska programmet behöver programmet kompletteras med kriterier för måluppfyllelse.
Fullmäktiges budget måste ange tydliga handikappolitiska uppdrag i linje med det handikappolitiska programmets inriktningsmål.
- Ansvar för stadsövergripande frågor med funktionshinderaspekter behöver förtydligas.
- Organisation för stadens handikappråd och dess arvoderingsregler behöver ses över.
- Systemet för utbetalning av föreningsbidrag behöver ses över i samråd med föreningarna.

3.3 Målet - "Världens mest tillgängliga huvudstad 2010"

/ budgeten för år 2007 anges att det är av stor vikt att staden i alla delar ska vara tillgänglig för alla grupper av människor. Gatumiljöns underhåll och snöröjning ska göras med särskilt hänsynstagande till de behov som äldre och personer med funktionsnedsättning har.

Fastighetsnämnden ska förbättra tillgängligheten i de offentliga lokalerna som förvaltas av nämnden. Nya lekplatser ska byggas så att dessa även kan användas av barn med funktionsnedsättning.

Budget för år 2007 saknar ett ställningstagande till hur arbetet med att uppfylla stadens tillgänglighetsmål ska läggas upp under de kommande åren.

Stadsledningskontoret hade under år 2006 i uppgift att:

- 1) Utvärdera tillgänglighetsprojektet
- 2) Se över behovet av uppföljning och kvalitetssäkring av stadens övriga tillgänglighetsarbete
- 3) Ta fram mätbara kriterier för målet om världens mest tillgängliga huvudstad samt
- 4) Ta fram en planering för stadens arbete med att eliminera enkelt avhjälpbara hinder i publika lokaler och på offentliga platser fram till 2010.

Stadsledningskontoret har i ett tjänsteutlåtande redogjort för synpunkter inför framtida tillgänglighetsarbete och gett förslag på hur kriteriearbetet bör utformas. Kommunstyrelsens beslut i samtliga ovan nämnda frågor saknades vid utgången av år 2007.

Fullmäktige har fastställt "Ett Stockholm i världsklass - Vision 2030 - Strategisk inriktning" som ska utgöra en viktig utgångspunkt i nämndernas och styrelsernas arbete med verksamhetsplanering. "Vision 2030" saknar dock handikappolitiska ambitioner och en vision om en tillgänglig stad.

Både Plan- och bygglagens (PBL) bestämmelser och stadens mål för tillgänglighet år 2010 förutsätter att all planering och byggande fokuserar på viljan att bygga tillgängligt. Trots detta saknas tillgänglighetskrav i översiktsplanen. I avtal med byggherrar behövs tydlighet i vilka krav staden ställer på ökad tillgänglighet både när staden anvisar mark och vid avtal angående exploatering. Sakkunniga i tillgänglighet anlitas av byggherrarna. Staden saknar rutin för uppföljning av efterlevnaden av tillgänglighetskraven enligt PBL och stadens riktlinjer.

3.3.1 Enkelt avhjälptra hinder

Enkelt avhjälptra hinder ska vara undanröjda fram till 2010. Boverket har gett ut tillämpningsregler till (PBL). Ansvaret ligger på fastighetsägarna men tillsynsansvaret finns hos kommunen, d v s stadsbyggnadskontoret som tar emot anmälningar angående "enkelt avhjälptra hinder". Av de ca 675 anmälningarna som inkommit under år 2007 har handläggningen påbörjats för ca 75 % av anmälningarna. Anmälningar har sedan år 2006 handlat till största delen om otillgänglighet inom näringslivet lokaler. Både stadsbyggnadskontorets och kommunstyrelsens handikappråd har påtalat behovet av tillräckliga administrativa resurser för att kunna handlägga anmälningarna som berör eliminering av enkelt avhjälptra hinder då bristande resurser har gjort att man har varit tvungen att prioritera handläggning av bostadsanpassningsbidrag och bygglov/bygganmälan.

Stadsrevisionen påtalar i revisionsrapporten "Stadsbyggnadsnämndens hantering av bygglov och bygganmälan" (nr 2007:08) att det är nödvändigt att stadsbyggnadskontoret vidtar åtgärder för att förbättra personalsituationen. I rapporten påtalas bristen på uppföljning av att bygganmälan lämnas in och som en påföljd den bristande kontrollen av de tekniska egenskapskraven på byggnaderna såsom brandsäkerhet och tillgänglighet.

Följande av stadens nämnder och bolagsstyrelser har föredömligt startat inventering av tillgänglighet utifrån enkelt avhjälptra hinder och kan ses som förebilder:

Socialtjänstförvaltningen har både inventerat och åtgärdat enkelt avhjälptra hinder i sina förvaltningslokaler redan år 2006.

Utbildningsförvaltningen har av SISAB beställt inventering och uppskattning av kostnader för att tillgänglighetsanpassa stadens gymnasieskolor (Se kapitel "Elever med rörelsehinder").

Micasa Fastigheter i Stockholm AB har utvecklat en inventeringsmodell enligt Boverkets normer för tillgänglighet. Inventeringen delas upp i en prioritering i tre nivåer: 1) Akut åtgärd, 2) Planerad åtgärd inom ett år, 3) Åtgärdsplan på längre sikt.

Även bostadsbolagen AB Familjebostäder, AB Svenska bostäder och AB Stockholmshem har pågående inventeringsarbete i sina fastigheter.

Stadsbyggnadskontorets tillgänglighetsguide "Entré Stockholm" finansieras av trafiknämndens Tillgänglighetsprojekt och finns på stadens webb. Guiden har delvis använts i arbetet med enkelt avhjälptra hinder. Inventering av informationen om allmänna lokaler och byggnader har fortsatt med ekonomiskt stöd av

tillgänglighetsprojektet. Idrotts-, kultur- och stadsbyggnadsnämnden har fått i uppgift att samordna informationen om tillgänglighet i "Entré Stockholm" och avsikten är att utveckla en elektronisk guide som användarna själva kan uppdatera.

3.3.2 Tillgängliga bostäder

Enligt budgeten för år 2007 ska Stockholms ambition att bli världens mest tillgängliga huvudstad av stadsbyggnadsnämnden mötas genom dess ansvar för den fysiska miljöns utformning och detaljplanehantering,

Besked om bostadsanpassning ska ges inom tre månader och handläggningstiden i de mer komplicerade ärenden ska bli kortare och rutinerna vid ansökan och hantering ska förenklas och bostadsanpassning vid nybyggnation ska följas upp.

Enligt budgeten ska de kommunala bostadsbolagen bidra med försöks- och träningslägenheter. Bostadsförmedlingen fick i uppgift att fortsätta förmedla dessa.

Micasa Fastigheter i Stockholm AB - bostäder ska tillhandahålla välskötta och trygga bostäder för äldre och för personer med funktionsnedsättning samt bidra till en mångfald av boendeformer.

Stockholms Stads Bostadsförmedling AB förmedlade under år 2007 totalt 302 försöks- och träningslägenheter. Socialtjänstens individ- och familjeomsorg uppger dock att det finns ett stort behov av fler tränings- och försöks lägenheter i kombination med stödinsatser för att lösa bostadsbehov hos bland annat hemlösa. Tränings- och försökslägenheter efterfrågas av allt fler, bland annat av personer med neuropsykiatriska diagnoser. I anslutning till boendet i försöks- och träningslägenheter förutsätts en boendestöds insats från socialtjänsten. Totalt 564 hushåll har beviljats förtur till bostad under år 2007.

Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsenhet hanterade totalt drygt 9330 ärenden. Bostadsanpassning beviljades sammanlagt för ca 80 mnkr. Målet att få besked om bostadsanpassningsbidrag inom tre månader har kunnat uppnås i enkla ärenden med kompletta ansökningshandlingar samt i utredningsärenden som avser bidrag till större åtgärder/ombyggnader. I ärenden med ofullständiga ansökningar som behöver kompletteras har beskedet av förklarliga skäl dröjt mer än tre månader.

Bostadsanpassningsenheten har genomfört en brukarundersökning som kommer att ligga till grund för fortsatt utvecklings- och kvalitetsarbete. Utveckling av informationen på hemsidan och riktad information om bostadsanpassningsbidrag till intygsskrivare pågår.

I budgeten angavs att bostadsanpassning vid nybyggnation inom staden ska följas upp. Under år 2007 avsåg 134 ärenden anpassningar i hus byggda efter 1995. Det behövs en uppföljning av vilken typ av anpassningar som krävs vid nybyggnation i staden, trots att alla nybyggda och ombyggda bostäder ska vara tillgängliga enligt PBL. Den bostadsanpassning som är aktuell borde handla enbart om individuella anpassningsbehov och inte en anpassning som görs p.g.a. allmänt otillgängliga nybyggda miljöer.

I slutet av år 2007 har intresse för bostadsrättsbildning visats för ca 30 000 lägenheter av totalt ca 105 000 kommunala hyreslägenheter. Bostadsbolagen Familjebostäder, Stockholmshem och Svenska Bostäder äger sammantaget ca 500 lägenheter med kontrakt innehållande s.k. handikappklausuler då lägenheten har

bedömts särskilt lämplig som handikappbostad. Ungefär 300 lägenheter har omfattande anpassningsinsatser såsom höj- och sänkbara kök, specialanordningar i badrum och lyftanordningar. Det är av betydelse att lägenheter som har fått omfattande och kostsamma bostadsanpassningsåtgärder med stöd av bostadsanpassningsbidrag kan efter att hyresgästen har lämnat bostaden användas av en annan person som har behov av den aktuella anpassningen.

3.3.3 Tillgänglig information

Enligt budgeten för år 2007 ska en för släden gemensam IT-strategi utarbetas och stadens webbsidor anpassas till personer med funktionsnedsättning.

Under år 2007 har ett förslag till IT-program utarbetats för Stockholms stad med syftet att på en övergripande nivå beskriva förutsättningarna för stadens informations- och kommunikationsteknik. Programmet anger att "stadens intressenter ska kunna kommunicera med staden på ett säkert sätt och med garantier för att integriteten säkerställs. Det ska vara enkelt att utföra tjänster och ta del av information när som helst på dygnet. Staden ska säkerställa att de tjänster som utvecklas möter de behov medborgaren har samt att information som är skyddad av lagar och förordningar skyddas mot obehörig åtkomst". Webbplatsens tillgänglighet spelar en viktig roll för information, kommunikation och service till medborgaren, i synnerhet för personer med funktionsnedsättning.

Under år 2007 har Stads ledningskontoret inlett en omfattande nybearbetning av stadens webbplats som ska utarbetas bland annat utifrån WAI- (Web Accessibility Initiativ) riktlinjer enligt "Vägledningen för 24-timmarswebben" som tagits fram av Statskontoret och fastställts av Nämnden för elektronisk förvaltning. Under våren 2008 kan bland annat personer med funktionsnedsättningar inlämna synpunkter på webbplatsens utformning och tillgänglighet. Detta utvecklingsarbete med tillvaratagandet av allmänhetens synpunkter blir avgörande för webbplatsens kvalitet ur tillgänglighetsaspekter.

Informationens tillgänglighet för hörselskadade förutsätter tekniska anordningar såsom hörselslingor. Det är ett fortsatt problem att allmänna möten och informationstillfällen ordnas i lokaler utan fungerande hörselteknik. Allt fler av stadens förvaltningar har dock börjat beakta behovet av hörseltekniska lösningar bland annat i form av mobila hörselslingor. Information till döva förutsätter tillgång till teckentolkning.

Tillgänglig information för bland annat personer med utvecklingsstörning, autism och förvärvade hjärnskador samt personer med psykiska och neuropsykiatriska funktionshinder handlar om möjligheten att kunna ta del av information uttrycka sin åsikt och få tillgång till kognitiv stöd av kompetent personal samt bli värdigt bemött.

Informationsbehovet hos personer med funktionsnedsättning med annan etnisk bakgrund än svensk behöver i viss mån informationsmaterial som har både kultur- och språkanpassats.

Ansvariga för innehållet på stadens webb måste ha kunskap om de egenskaper som kännetecknar en tillgänglig webbplats och medvetenheten om informationens tillgänglighet i största allmänhet behöver öka.

3.3.4 Tillgänglighetsprojektet

Tillgänglighetsprojektet har sedan 1999 haft en budget på 100 mnkr per år dvs. totalt 900 mnkr. Under dessa år har Tillgänglighetsprojektet upparbetat netto ca 911 mnkr inkl ca 23 mnkr i statsbidrag. Uppgiften har varit att genomföra förbättringar för personer med funktionsnedsättningar i stadens gatu- och parkmiljöer.

Under år 2007 har Tillgänglighetsprojektet som tillhört trafiknämnden disponerat totalt drygt 110 mnkr av budgeten inkl. redovisade intäkter på ca 2,3 mnkr. Idrottsnämnden har disponerat ca 7,6 mnkr. Inom kulturområdet genomfördes åtgärder för ca 4,3 mnkr. I fastighetsnämndens fastigheter har genomförts åtgärder för ca 4,8 mnkr under år 2007. Allt fler förvaltningar gör anspråk på de s.k. tillgänglighetsmiljonerna eftersom finansieringsmodell för kostsamma tillgänglighetskapande åtgärder saknas.

Anpassningar i gatu- och parkmiljöer är huvuddelen av Tillgänglighetsprojektets arbete. Arbetet inom Tillgänglighetsprojektet bedrivs i nära samarbete med handikapprådet för trafiknämnden och Stockholm Parkering AB. Åtgärdsförslag i stadsdelarna har till största delen tagits upp i berörda stadsdelsnämnders handikappråd. Referensgrupper med representanter från handikapporganisationerna har arbetat med olika utvecklings- och utvärderingsprojekt samt varit delaktiga i framtagandet av tillgänglighetsplaner som påbörjades år 2002. Åtgärder utifrån tillgänglighetsplaner har genomförts årligen sedan dess.

Utarbetning av reviderade riktlinjer för utemiljön och basanpassning av inommiljöer har pågått under år 2005-2007. "Programmet för handikappanpassning av utemiljön" heter "Stockholm - en stad för alla; Riktlinjer för att skapa en tillgänglig och användbar utemiljö". Tillgänglighetsprojektet har under året haft en roll som remissinstans och granskare av handlingar till ny- och ombyggnationer ur tillgänglighetssynpunkt.

De största problemen att lösa särskilt för personer med rörelsehinder och synskador är att komma in i byggnader och kunna åka med kollektivtrafiken. Tillgänglighetsprojektet har samarbetat med fastighetsägare och näringsidkare för att fortsätta arbetet med att undanröja hinder i offentliga lokaler exempelvis vid butiks-, hotell- och restaurangentréer. Detta sker i enlighet med bygglagstiftningen (PBL) om enkelt avhjälpta hinder. En broschyr "32 tips som ökar tillgängligheten i din butik" och ett nyhetsbrev har framtagits för informations-spridning om önskade åtgärder. Dessutom drivs sedan 2005 en upplysnings- och informationskampanj om tillgänglighet i syfte att informera näringslivet och anordnare av offentlig verksamhet. Kampanjen planeras pågå fram till år 2010 i trafiknämndens regi.

Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig senast år 2010 enligt den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. Tillgänglighetsprojektet deltar i regionalt samarbete i frågor som berör en tillgänglig kollektivtrafik. Staden är en viktig samarbetspartner i detta arbete genom iordningsställandet av busshållplatser som har varit en del av Tillgänglighetsprojektets prioriteringar.

Tillgänglighetsprojektet deltar i olika typer av specialprojekt såsom Projektet Vändig entré för att finna lösningar på entréer till bl. a stadens kulturarvsbyggnader. Pilotprojekt inom staden är Liljevalens konsthall och Stadshuset. Övriga projekt handlar om utveckling av bildsymboler, projekt för framtagandet av taktila plattor, utveckling navigeringstjänster samt larm- och servicetjänster i anslutning till kollektivtrafik och färdtjänst.

Utvärderingen av Tillgänglighetsprojektets arbete har påvisat behovet av att projektet får en övergripande placering i staden och samordna de olika nämndernas och bolagens tillgänglighetsarbete och också får till uppgift att informera andra fastighetsägare om stadens ambitioner. Fler utöver Tillgänglighetsprojektet måste bli involverade i tillgänglighetsarbetet för att åstadkomma mesta möjliga resultat.

3.3.5 Åtta statliga indikatorer/kriterier för tillgänglighetsarbete

Den statliga myndigheten för handikappolitisk samordning, Handisam, har ett regeringsuppdrag (s.k. kommunuppdraget) att stödja kommunernas och landstingens tillgänglighetsarbete genom att utveckla och förankra metoder för uppföljning. Handisam har identifierat ett antal områden som anses vara avgörande för kommunernas tillgänglighetsarbete för att de handikappolitiska målen ska kunna uppnås. Identifiering av mått på tillgänglighetsarbete har testats i form av ett webbaserat stöd till kommuner och landsting. Kommuner och landsting ska lägga in uppgifter om sitt tillgänglighetsarbete som alla kan ta del av.

Stockholms stad har varit en av de 19 kommuner och 2 landsting som deltagit i testomgången med medverkan av Tillgänglighetsprojektet, socialtjänstförvaltningen och FO. Resultat finns på www.handisam.se. Uppföljningsmodellen planeras att bli användbar för samtliga kommuner/landsting från våren 2008.

Följande åtta kriterier/indikatorer kännetecknar enligt Handisam ett framgångsrikt tillgänglighetsarbete i Sveriges kommuner. Indikatorerna kommenteras utifrån det aktuella läget i Stockholms stad och utifrån det som kvarstår att åtgärda.

1. Policy/Handlingsplan: *Kommunen har en policy som anger hur kommunen ska arbeta med de handikappolitiska frågorna samt vad som ska omfattas i detta arbete.*

Stockholms stad har ett aktuellt styrdokument, det handikappolitiska programmet, som anger inriktningsmålen inom olika verksamhetsområden och har siktet inställt på år 2010. Programmet behöver revideras efter år 2010 utifrån då aktuella mål.

2. Ansvar: *Kommunen har preciserat genomförandeansvaret i form av vilka funktioner som ansvarar för genomförandet av tillgänglighetsarbetet i kommunens olika förvaltningar. Av dokumentation/organisation/befattningsbeskrivningar framgår vilka personer/funktioner som har givits pådrivande funktioner och som samordnar och informerar för att handikapperspektivet kommer med i de generella processerna.*

Det handikappolitiska programmet påtalar att prioriterade uppdrag ska anges vid budget och verksamhetsplanering samt följas upp i samband med verksamhetsberättelser/bokslut. För att programmets inriktningsmål ska förverkligas krävs en tydligare prioritering av åtgärderna i budget/verksamhetsplanering än vad som varit aktuellt. Precisering av genomförandeansvaret och en tydlig samordnande stadsövergripande roll saknas.

Trafiknämndens Tillgänglighetsprojekt har delvis en pådrivande och informerande roll. Stadens funktionshinderombudsman har i uppgift att utöva omvärldsbevakning, tillföra kompetens, följa utvecklingen och komma med förbättrings-

förslag. Handikappråden har enligt instruktioner en rådgivande roll i anslutning till varje nämnd och styrelse.

- 3. Budget:** *Kommunen har en budget för eliminering av enkelt avhjälpna hinder (enligt PBL) samt budget för tillgänglighetsskapande åtgärder i övrigt. Kommunen har en budget som avser medel som är avsatta för uppgiften att vara stödjande och pådrivande.*

Sedan år 1999 har staden haft 100 mnkr per år för tillgänglighetsskapande åtgärder i gatu- och parkmiljöer samt för idrott och kultur. Särskilt avsatta medel för eliminering av enkelt avhjälpna hinder i offentliga lokaler och allmänna platser i övrigt saknas. En plan för hinder som inte är enkelt avhjälpna men som behöver tas bort inom rimlig tid saknas. Hinder behöver identifieras och värderas samt vid behov av eliminering behövs en åtgärdsplan och budget. Delar av tillgänglighetsprojektets budget används till pådrivande arbete såsom kampanjen om näringslivets tillgänglighet. Staden har därutöver en budget för FO-funktionen med totalt 1 mnkr/år.

- 4. Samverkan med handikapporganisationer:** *Kommunen har skriftliga rutiner för samverkan med de lokala handikapporganisationerna. Det finns rutiner för medborgarna att påtala brister i tillgängligheten.*

Kommunstyrelsen har fastställt instruktioner för stadens handikappråd. Stadsbyggnadskontoret har i uppgift att ta emot anmälningar om enkelt avhjälpna hinder. Anmälningsrutiner i övrigt finns på respektive förvaltning i form av hantering av synpunkter och klagomål. Det saknas en tydlig och välkänd generell anmälningsrutin för brister i tillgänglighet.

- 5. Upphandling och inköp:** *Kommunen har en upphandlings- och inköpsrutin som beaktar tillgänglighet vid inköp och upphandlingar.*

Stadens upphandlings- och inköpsrutiner saknar tillgänglighetskrav. Staden har genom sin storlek stora möjligheter och ett ansvar att påverka marknaden i en riktning som höjer medvetenheten. Design-för-alla perspektivet ska prägla allt arbete med upphandlingar som staden står bakom och förfragningsunderlag ska innehålla för avtalsområdet relevanta funktionshinderspekter.

- 6. Fysisk miljö:** */ kommunens översiktsplan eller i översiktsplansarbete ingår att kommunen beaktar tillgänglighet. Kommunen har planer, riktlinjer och policy för hur kommunen ska arbeta med både enkelt avhjälpna och andra hinder för att systematiskt eliminera dessa.*

Kommunen har rutiner för att vid normal förvaltning, drift och ombyggnad se till att inte skapa nya hinder utan att i stället om möjligt eliminera hinder. Kommunen har aktiviteter som sker utöver normal drift och förvaltning för att lokaler som kommunen äger, bedriver verksamhet i eller på annat sätt styr över är eller blir tillgängliga. Kommunen har s.k. "passa-på-rutiner" som beaktas då någonting byggs om eller repareras och det som åtgärdas kan användas av alla oavsett funktionsförmåga.

Kommunen har ett systematiskt arbete som leder fram till att alla lokaler i kommunen som kan komma att användas som vallokaler är eller blir tillgängliga för alla kommunmedborgare oavsett funktionsförmåga. Vid upphandling av kollektivtrafiken ställs krav på att den ska utformas så att alla kan använda den oavsett funktionsförmåga.

Översiktsplanen saknar en beskrivning av tillgänglighetsaspekter. Staden saknar en plan för eliminering av enkelt avhjälpna och andra hinder. Staden saknar även

fastställda heltäckande "passa-på-rutiner" vid reparationer och ombyggnader samt för att förhindra skapandet av nya hinder.

Inventeringar och åtgärder utifrån tillgänglighetsaspekter har gjorts enbart i delar av stadens lokaler. En heltäckande inventering saknas.

Valnämndens kansli hämtar in handikapprådets synpunkter på använda och planerade vallokaler och åtgärdar brister utifrån synpunkterna. Uppdraget avser för närvarande enbart tillgänglighet utifrån rörelsehinderaspekter enligt valnämndens beslut.

Stadens trafikkontor och Tillgänglighetsprojektet samarbetar med landstinget beträffande tillgänglig lokaltrafik utifrån stadens ansvar att skapa tillgängliga hållplatser för kollektivtrafiken.

7. **Kommuniinformation och kommunikation:** *Kommunen har en rutin för hur tillgänglighet skapas vid utveckling och förändring av kommunens webbplats. Vägledning för 24-timmarswebben 2.0" används vid webb-produktion.*

Kommunikation, information och beslut till medborgarna genomförs utifrån rutiner för hur information till och från medborgare ska planeras och genomföras för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna delta.

Kommunen har en rutin för hur sammankomster och möten med medborgare ska planeras och genomföras för att alla medborgare oavsett funktionsförmåga ska kunna delta.

Kommunens tillgänglighetsdokumentering avser systematisk dokumentation i kommunens geografiska informationssystem. Kommunen har tillgänglighetsguider och utvecklar orienteringsstöd.

Stadens webbplats www.stockholm.se är i en uppbyggnads- och utvecklingsfas enligt vägledning för 24-timmarswebben. Staden saknar en rutin för hur information och beslut planeras och genomförs på ett tillgängligt sätt. Det finns dock upphandlade inläsningstjänster, det produceras lättläst material samt en del förvaltningar har deltagit i utbildning om hur man skriver lättläst. Fastställda rutiner för beaktandet av tillgänglighet vid sammankomster och möten saknas. En tillgänglighetsguide ges ut av kulturnämnden. Stadsbyggnadskontorets tillgänglighetsguide dokumenterar tillgänglighet på den webbaserade tillgänglighetsguiden "Entré Stockholm". Trafikkontorets tillgänglighetsplaner för varje stadsdelsnämnds område finns tillgängliga på stadens webb. Tillgänglighetsprojektet driver ett antal utvecklingsprojekt i samarbete med företag, andra myndigheter och handikapporganisationer. Det handlar om utveckling av bland annat orienterings-/navigeringstjänster samt larm- och servicetjänster i anslutning till kollektivtrafik och färdtjänst.

8. **Arbetsgivare:** *Kommunens rekryteringsrutiner beaktar tillgänglighet. Kommunens rutiner för rekrytering beaktar att sökanden kan ha varierande funktionsnedsättningar. Det kan bland annat innebära att annonsering, lokaler och intervjuer är tillgängliga oavsett sökandens funktionsförmåga. Personalutbildning tar hänsyn till behov hos medarbetare med funktionsnedsättningar och arbetsmiljöarbetet beaktar tillgänglighetsaspekter.*

Staden saknar fastställda rutiner för beaktandet av funktionsnedsättningar vid rekrytering, personalutbildning och arbetsmiljöarbete.

FO:s synpunkter på Målet - "Världens mest tillgängliga huvudstad 2010"

Bostadsanpassning tar inte användas som ett alternativ för skapandet av tillgänglighet vid nybyggnation och ombyggnation eftersom krav på tillgänglighet ska gälla vid ny- och ombyggnation enligt PBL.

Staden måste i största möjliga utsträckning säkra att tillgång till lägenheter med s.k. "handikappklausuler" och lägenheter med omfattande generella bostadsanpassningsåtgärder kvarstår för personer med funktionsnedsättningar.

Staden måste fastställa kriterier och en plan med prioriteringsordning för tillgänglighetsmålet 2010.

Staden måste fastställa en plan för eliminering av enkelt avhjälpta hinder för att dessa enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska vara åtgärdade senast år 2010 och som tillsynsmyndighet fastställa rutiner för kontroll.

Ansvar för tillgänglighetsarbetet måste förtydligas i staden centralt samt i nämnder och styrelser. Fler utöver trafikkontorets Tillgänglighetsprojekt måste bli involverade för att målen för tillgänglighet ska kunna uppnås. Staden behöver ett centralt nätverk/en organisation för kunskapsutbyte där tillgänglighetsprojektets kunskaper tas till vara av samtliga förvaltningar.

- Staden måste fortsätta med aktivt samarbete med landstinget och medverka till tillgängliga hållplatser för att tillsammans uppnå målet med tillgänglig kollektivtrafik.

Staden behöver tydliga och enkla anmälningsrutiner för tillgänglighetsbrister som behöver åtgärdas och fastställa heltäckande rutiner för hur man förhindrar uppkomsten av nya hinder.

Stadens strategiska inriktningsdokument - Vision 2030 - och stadens översiktsplan måste beakta tillgänglighetsaspekter för att tillgänglighetsarbetet ska bli en självklar del i planeringsprocessen.

Staden måste ha fastställda rutiner för beaktandet av tillgänglighet vid sammankomster och möten så att möten för allmänheten ordnas i tillgängliga lokaler. Stadens lokaler som används för möten/sammanträden måste genomgå en heltäckande inventering ur tillgänglighetsaspekt.

Stadens upphandlings- och inköpsrutiner måste innehålla adekvata krav för tillgänglighet och användbarhet.

Uppdraget till valnämndens kansli behöver kompletteras med tillgänglighetskrav utöver de som syftar till rörelsehinder för att vallokaler ska bli tillgängliga för alla.

Stadens webbplats www.stockholm.se måste uppfylla tillgänglighetskrav för en 24-timmarsmyndighet. Ansvariga för innehållet på stadens webb måste ha kunskap om de egenskaper som kännetecknar en tillgänglig webbplats och medvetenheten om informationens tillgänglighet i största allmänhet behöver öka.

3.4 Tillgänglig arbetsmarknad

Enligt budgeten för år 2007 ska förvärvsfrekvensen öka, arbetslösheten bland ungdom minska och fler ska arbeta inom privat sektor.

Människor med funktionsnedsättning ska så långt det är möjligt, ha samma möjligheter som alla andra att leva självständigt liv och ha ett arbete att gå till.

Staden ska arbeta aktivt med att se till att personer med funktionsnedsättning kan arbeta i staden. För dem som står längre från arbetsmarknaden pga språksvårigheter, medicinska eller andra skäl ska utbildning eller stöd efter individens behov erbjudas.

Alla som idag är socialbidragsberoende på grund av arbetsbrist ska garanteras insats inom fem dagar bland annat med bättre matchning av arbetskraft med meningsfulla arbetsuppgifter och verksamhet med de s.k. jobbtorgen ska förberedas och startas inom staden.

Arbetsmarknadssituationen rör personer med funktionsnedsättning i Sverige har försämrats under de senaste åren trots att tillgång till arbete i allmänhet har förbättrats. Drygt 13 000 personer hade försörjningsstöd i november 2006 och ca 2300 av dessa hade dokumenterade sociala/medicinska arbetshinder.

Den senaste kartläggningen med fokus på situationen för personer med funktionsnedsättningar genomfördes av utbildningsförvaltningen vid årsskiftet 2006/2007. Kartläggningen visade att ca 1200 arbetslösa med funktionsnedsättning var inskrivna som arbetssökande inom staden. Totalt 128 personer under 30 år var inskrivna i Arbetsförmedlingens Unga funktionshindrade. Totalt 167 arbetssökande personer med funktionsnedsättning ingick i någon typ av program.

Diskriminering i arbetslivet på grund av funktionsnedsättning är förbjudet enligt lag. Lagen har skärpts från den 1 december 2006 vilket innebär att arbetsgivaren är skyldig att vidta skäligena stöd- och anpassningsåtgärder under pågående anställning. Exempel på åtgärder kan vara exempelvis behov av röststyrningsprogram till datorn, hörselslinga i möteslokaler eller anpassningar i den fysiska miljön.

Kommunstyrelsens handikappråd tog år 2006 i samarbete med stadsledningskontoret initiativet till ett coaching-projekt för att prova arbetsmodellen för att underlätta för övergång till arbetslivet för personer med funktionsnedsättningar. Projektet fick ingen fortsättning förutom ett mindre projekt inom IT-området i samarbete mellan stadsledningskontoret, Telia och Tieto Enator.

Arbetsmarknadsfrågorna för personer med funktionsnedsättningar drivs oftast som kortsiktiga projekt. Erfarenheterna av dessa måste leda till målmedvetet ordinarie arbetssätt i samarbete med andra myndigheter.

I budgeten för år 2007 inrättas s.k. jobbtorg som en gemensam ingång till stadens samlade resurser för arbetsmarknadsinsatser. Jobbtorgen ska ha tydlig fokus på olika målgrupper av arbetslösa. I ett första steg beaktas personer med funktionsnedsättningar när dessa förekommer som förstahandssökande av försörjningsstöd. I ett andra steg föreslås insatser för personer med psykisk och fysisk funktionsnedsättning utan försörjningsstöd men som får stöd i olika former. Dessa personer behöver stöd för att helt eller delvis kunna komma in på arbetsmarknaden.

Även i daglig verksamhet enligt LSS och inom socialpsykiatrins arbets- och sysselsättningsverksamhet finns personer som har förutsättningar till lönearbete under förutsättning att det finns tillgång till individuella stödinsatser när de så behöver. Genomförandet av detta andra steg kommer att bli avgörande och kommer att visa hur staden faktiskt ser på människor med funktionsnedsättning

och deras möjligheter att som alla andra leva självständigt liv och ha ett arbete att gå till.

Det finns ett kommunalt ansvar att söka upp och erbjuda individuellt anpassade insatser för unga 16-19 år som ej har avslutat sin skolgång och saknar sysselsättning. Utbildningsförvaltningens "Gymnasieslussen" arbetade vid årsskiftet 2007/2008 med ca 2000 ungdomar med inriktning på fortsatt utbildning. De som avsäger sig utbildningsinsatser hänvisas till stadsdelsförvaltningarnas för att söka försörjningsstöd. Det är viktigt att uppmärksamma ungdomar med funktionsnedsättningar i detta sammanhang.

FO:s synpunkter på tillgänglig arbetsmarknad:

Staden behöver fastställda rutiner för beaktandet av funktionsnedsättningar vid rekrytering, personalutbildning och arbetsmiljöarbete för att staden ska bli ett föredöme och en attraktiv arbetsgivare

Stadens samlade arbetsmarknadspolitiska åtgärd i form av Jobbtorg-verksamhet måste inkludera personer med funktionsnedsättningar.

- Staden måste skapa stöd- och arbetsmetoder riktade till personer med funktionsnedsättningar för att underlätta övergång till lönearbete.

Ungdomar med funktionsnedsättningar måste uppmärksammas i anslutning till kommunalt ansvar att söka upp och erbjuda individuellt anpassade insatser för unga 16-19 år som ej har avslutat sin skolgång och saknar sysselsättning.

3.5 Kvalitet i omsorg, stöd och service

Enligt budgeten för år 2007 är inriktningen att identifiera och undanröja hinder för delaktighet i samhället, förebygga och bekämpa diskriminering samt ge förutsättningar till självständigt liv.

Kvaliteten i omsorgen och valfriheten för personer med funktionsnedsättningar ska öka jämfört medföregående år och den enskilde ska ges större inflytande över insatsen.

Verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar ansvarar för stödinsatser till bland annat personer med omfattande och livslånga funktionsnedsättningar. Det ställs stora krav på verksamhetens kvalitet exempelvis i form av kompetens, insatsens kontinuitet, brukarens delaktighet och inflytande.

Stadsrevisionen redovisar i revisionsrapporten "Kvalitetsarbete inom verksamheten för personer med funktionsnedsättning" (nr 2007:9) resultatet från en granskning av systematiskt kvalitetsarbete enligt gällande lagar, föreskrifter och stadens direktiv inom det berörda verksamhetsområdet. Revisorerna konstaterar att verksamhetsområdet inte har varit något prioriterat område inom staden. Fullmäktiges mål för verksamhetsområdet anses inte vara tillräckligt tydliga, mätbara och uppföljningsbara. Kvalitetsindikatorer för god kvalitet behöver tas fram och en kommunövergripande modell för kvalitetsuppföljningar bör fastställas.

Stadsrevisionen har tidigare granskat om stadsdelsnämndernas utförardokumentation var tillräcklig, väsentlig och korrekt inom verksamhetsområdet. Generellt behövdes kontroll av dokumentationens kvalitet. Journalanteckningar

och systematisk dokumenterad uppföljning av ärendena framkom som ett utvecklingsområde. Även samverkan mellan beställare och utförare beträffande beställningar behövde utvecklas.

Socialtjänstnämnden har i budgeten för år 2008 fått ansvar för uppföljning av stadens samlade socialtjänstverksamhet. Uppgiften inkluderar arbetet med att samla in och sammanställa statistikuppgifter och annan för verksamheten relevant information samt att göra uppföljningar, verksamhetsanalyser och utreda formerna för kvalitetssäkringsarbete.

Under år 2007 anställdes två funktionshinderinspektörer. Dessa ska granska verksamhetsområdets kvalitet enligt en fastställd inspektionsplan och verksamheternas kvalitet ur brukarens synvinkel. Inspektörerna kommer att granska beställarverksamheten samt den kommunala och den av kommunen avtalade privata utförarverksamheten inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning inklusive socialpsykiatrins verksamheter.

3.5.1 Myndighetsutövning

Budgeten för år 2007 påtalar att offentliga huvudmännens samarbete måste öka för att minska riskerna att människor hamnar i kläm mellan myndigheter.

Budgeten anger att kvalitetsgarantier för biståndsbedömning ska införas som ska syfta till att säkerställa en rättvis och lika biståndsbedömning i hela staden. Rutinerna för att systematiskt följa upp insatsernas genomförande och kvalitet ska utvecklas.

Den individuella planen anses vara viktig för personens inflytande och samordningen av insatser. LSS-handläggare bör arbeta även stödinriktad mot föräldrar med barn med funktionsnedsättning. Den enskildes rätt till individuell behovsprövning och att beslutade insatser verkställs inom skäligen tid ska följas.

Staden ska ses som en helhet och alla har rätt till samma omsorg och service oavsett var i staden de bor. Det ska vara fritt att även välja daglig verksamhet utanför det egna stadsdelsområdet. Boende i gruppboendestäder ska ha rätt till ledsagning.

Införandet av offentliga, oberoende kvalitetsregister med gemensamma nyckeltal ska utredas under 2007. Staden ska utreda möjligheten att införa en värdighetsgaranti för personer med funktionsnedsättning.

Kostnader för verksamhetsområdet stöd och service gick upp till drygt 2135 mnkr omfattande stöd till ca 7700 personer. Staden hade vid årsskiftet 2007/2008 totalt 108 biståndshandläggare inom verksamhetsområdet stöd och service. Detta innebär i genomsnitt ca 70 brukare per handläggare. En person har i regel flertalet insatser på samma gång antingen enligt SoL eller LSS eller enligt båda lagrummen.

Personer med funktionsnedsättningar har ofta insatser från flera håll, t ex primär- och specialistvård, habilitering, psykiatri samt kommunens stödinsatser från olika verksamhetsområden. Brister i **samordning och samverkan** mellan olika aktörer är ett återkommande problem som betonas i budgeten för år 2007 och lyfts fram av både enskilda, handikapporganisationer och av stadsrevisionen.

Socialtjänstförvaltningen och landstinget har under år 2007 påbörjat ett arbete med målsättning att ta fram en fungerande samordnings- och samverkansmodell

där man som första steg uppmärksammar arbetet med personer med utvecklingsstörning som bor i gruppboheter. Arbetet har sin grund i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om samordning av insatser inom habilitering och rehabilitering (SOSFS 2007:10) där man tydliggör ansvaret för samordning av huvudmännens insatser.

I revisionsrapporten "Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm" (nr 2005:15) framförs att andelen personer som begär att få en **individuell plan** enligt LSS bör öka. Enligt Länsstyrelsens tidigare uppföljning är Stockholms stad en av de sämre i länet vad gäller upprättandet av individuella planer enligt LSS. Länsstyrelsen har genomfört en uppföljning av arbetet med individuella planer utifrån läget i december 2007. Enligt Länsstyrelsen har det skett en marginell ökning av antalet individuella planer i de flesta av stadsdelsförvaltningarna. Socialstyrelsen har på regeringens uppdrag i samarbete med Specialpedagogiska institutet och Skolverket analyserat förutsättningarna för att samordna de individuella planer som personer med funktionsnedsättningar kan ha. Förslag redovisas i en lägesbeskrivning "Gemensam planering - på den enskildes villkor" (Socialstyrelsen 2007).

Stöd för handläggning i form av **riktlinjer och policydokument** samt utbildningsinsatser till berörda handläggare är nödvändigt. Länsstyrelsen har år 2006 bedömt att Stockholms stads riktlinjer, som har antagits av Kommunstyrelsen, var väl genomarbetade och bör kunna fungera som vägledning för bedömningar utifrån vars och ens behov. Riktlinjerna har reviderats under år 2007 utifrån länsstyrelsens påpekanden för att dessa ska följa den aktuella lagstiftningen.

Staden har infört ett nytt system för utförardokumentation. En revidering av riktlinjerna för dokumentation av utförarverksamheten har påbörjats under år 2007. Arbetet med nya riktlinjer för kommunal hälso- och sjukvård inom särskilda boendeformer enligt LSS har också inletts under året. Utbildningsinsatser i riktlinjer, dokumentation och anmälningsskyldighet av missförhållanden har genomförts av socialtjänstförvaltningen i samarbete med stadens juridiska avdelning.

Information och upplysning är en viktig del av myndighetsutövningen. De stödjande insatserna ser ut att ha minskat i anslutning till myndighetsutövning och många efterfrågar rådgivning och stöd exempelvis hos handikapporganisationer. Enligt budgeten för år 2007 ska biståndshandläggare för barn arbeta även stödriktad mot föräldrar med barn med funktionsnedsättning.

Socialtjänstförvaltningen har under år 2007 reviderat informationsbroschyren "Stöd och service till personer med funktionsnedsättning". Broschyren kommer att finnas på stadens webb samt distribueras som informationsmaterial som används vid myndighetsutövning.

Rådgivningsverksamheten BOSSE - Råd, stöd och kunskapscenter arbetar länsövergripande enligt avtal med Stockholms stad och med Stockholms läns landsting. BOSSE-verksamheten ska enligt avtalet med staden lämna en kvalitetsrapport till stadens FO. Målgruppen är personer med funktionsnedsättning i åldern 16-64 år, företrädesvis med rörelsehinder i kombination med andra funktionsnedsättningar. Under år 2007 var 240 deltagare från Stockholms stad.

Staden ska ses som en helhet och alla har **rätt till** samma omsorg och service oavsett var i staden de bor. BOSSE-verksamheten redovisar olikheter beträffande

rätten till insatser inom staden. Detta framkom bl. a. under år 2007 i de sammanslagna stadsdelsnämndernas handläggning där en tidigare insats kunde avslås i den nya organisationen trots oförändrade förhållanden hos brukaren. Det förekommer brister i upplysnings- och informationsansvar enligt Socialtjänstlagen.

Det finns stora olikheter i staden beträffande heminstruktörernas insatser till personer med syn- och hörselskador. Funktionen fanns i viss mån i årsskiftet 2007/2008 vid samtliga stadsdelsförvaltningar. I en del stadsdelsförvaltningar finns särskilda begränsningar för heminstruktörerna då dessa inte tillåts ge stöd exempelvis till personer under 65 år eller till personer som bor i särskilda boendeformer. Dokumentationen av insatserna görs olika beroende på lokala tolkningar och beslut. Såväl handikappråd som berörda handikapporganisationer har uppmärksammat olikheterna över staden. Organisationerna återoppar de riktlinjer/instruktioner som finns för instruktörerna och att det finns anledning att aktualisera reglerna för instruktörsfunktionen så att dessa ska gälla lika i hela staden. Personer med syn- och hörselskador ser resursen som en viktig förebyggande insats som minskar behovet av mer omfattande hemtjänstinsatser. Instruktörerna har dock svårt att få status i stadens förvaltningar delvis p.g.a bristande arbetsledning och samordning av instruktörsgruppens insatser.

Ett nytt **resursfördelningssystem** för det så kallade fasta anslaget för stöd och service till personer med funktionsnedsättningar har genomförts från år 2005. Kommunfullmäktige fattade beslut i juni 2007 om principerna för det prestationsrelaterade anslaget. Ett centralt bedömningskansli inom socialtjänstförvaltningen har utarbetat bedömningsinstrument samt bedömt ersättningsnivåerna för de personer som berörs av de nya fördelningsprinciperna. Under år 2007 togs fullmäktigebeslut om på vilket sätt omsorgsnivåbedömningar ska ske och vilken ersättning ska gälla från år 2008 för respektive omsorgsnivå inom de prestationsrelaterade verksamheterna. Ytterligare detaljer som berör ersättningssystemet föreslogs utredas vidare. Bland annat principer för förmedling av bostad med särskild service enligt LSS skulle utredas vidare och hela resursfördelningssystemet skulle utvärderas.

Det förekommer att även brukare och deras företrädare blir inblandade i de oklarheter som förekommer mellan beställarfunktioner och utförarverksamheter kring den aktuella resursfördelningen. Det behövs ytterligare information om systemets uppbyggnad och användning. Även bedömningsinstrument behöver beaktas vid utvärdering av hela resursfördelningssystemet.

Information om verksamhetsutbud och kvalitetsjämförelser efterfrågas av allmänheten och av stadens handläggare som ett tidsbesparande hjälpmedel i sökandet efter lämpliga stödformer. Det saknas även ett stadsgemensamt system för påannonsering av befintliga lediga bostäder/övriga resurser. Utveckling av valfrihetssystemet och socialtjänstnämndens tydligare uppföljningsansvar förväntas leda till önskade förbättringar. Att införa offentliga kvalitetsregister och en värdighetsgaranti för personer med funktionsnedsättningar förutsätter etiska ställningstaganden som måste diskuteras i samråd med brukarorganisationer.

3.5.2 Socialpsykiatri

Enligt budgeten för år 2007 ska bostäder i olika former byggas ut. Stödformer i boende och daglig sysselsättning ska utvecklas och möjligheterna till sysselsättning, studier och arbete ska förbättras för personer med psykiska funktionsnedsättningar.

Bra och tidigare statligt finansierade projekt ska drivas vidare som ordinarie verksamhet.

Socialtjänstförvaltningens stab har i samarbete med utrednings- och statistikkontoret (USK) genomfört en kartläggning av antalet personer med psykiska funktionshinder samt deras behov av stödinsatser. Kartläggningen visar att drygt 3000 personer har någon typ av socialpsykiatrisk insats under ett år. Huvuddelen är ensamstående och merparten bor i eget boende. De flesta klarar sin ekonomi själva. Cirka 7 % har missbruksproblematik. Könsfördelningen är jämn och andelen personer med annan etnicitet än svensk motsvarar andelen i totalbefolkningen. Det finns ca 300 barn under 18 år som har förälder med psykiatrisk funktionsnedsättning.

Personliga ombud (PO-verksamheten) finns på samtliga stadsdelsförvaltningar. Alla som söker PO anges fa det. Boende, boendestöd och sysselsättning är de viktigaste utvecklingsområdena.

En särskild förmedling för sysselsättningstjänster för personer med psykiska funktionsnedsättningar är under fortsatt utredning likaså sysselsättningsfrågor för döva med psykiska funktionshinder. Den gemensamma mottagningen för personer med dubbeldiagnoser har blivit ordinarie verksamhet i samarbete med socialtjänsten och landstingets beroendevård och psykiatri. Boende och sysselsättning är de insatser som behöver utvecklas även under kommande år.

Ett samarbetsprojektet - Samordnade insatser för personer med neuropsykiatriska funktionshinder (Samlas) - har bedrivits under åren 2005 - 2007 med stöd av s.k. Miltonpengar i samarbete mellan Stockholms stad och Stockholms läns landsting och tillsammans med handikapporganisationerna Attention, FUB, FA och HSO. Uppdraget har varit att öka kunskapen om neuropsykiatriska funktionshinder med fokus på vuxna personer. Projektet har tagit fram förslag som kan forma en modell för att ge personer med neuropsykiatriska funktionshinder adekvata och samordnade stödinsatser. Förslaget omfattar lokala utbildningar, diagnosutbildning för brukare, individuell planering samt självhjälpssgrupper och träfflokaler. Socialtjänstförvaltningen planerar en fortsättning för Samlas-projektet i syfte att testa och utveckla förslag från projektets slutsatser.

Uppföljningssystem (DUR) för dokumentation, utredning och uppföljning inom socialpsykiatrin har påbörjats under 2007, arbetet med implementeringsinsatser avslutas under 2008. Systemet kan eventuellt införas även inom verksamhetsområdet för personer med funktionsnedsättningar.

Stadsdelsförvaltningarnas förmåga till samarbete och samordning kring ansvaret för stödinsatserna varierar. Det förekommer konflikter om ärendansvar och kostnadsfördelning internt mellan stadsdelsförvaltningarnas olika avdelningar, likaså mellan staden och landstinget. Detta gäller exempelvis stödinsatserna till personer med neuropsykiatriska diagnoser.

I likhet med BUS-policy inom stödet till barn- och ungdomar föreslås ett policydokument för verksamhetsområden för vuxna (förslagsvis VUS-policy). Landstingets habiliteringsverksamhet har rapporterat om tydliga positiva effekter på samverkan som resultat av BUS-dokumentet och dess implementering. Däremot lyfts fram behovet av övergripande policy och övergripande organisation för samverkan i samarbetet kring vuxna med funktionsnedsättningar.

3.5.3 Ej verkställda beslut och domar

Enligt budgeten för år 2007 ska beslutade insatsers verkställighet följas upp inom skälig tid.

Socialtjänstnämnden har under år 2007 till fullmäktige rapporterat antalet gynnande beslut enligt 4 kap 1§ Socialtjänstlagen(SoL) som inte har verkställts inom tre månader från beslutsdatum. Rapporterna visar att antalet beslut som inte har verkställts har minskat sedan rapporteringsskyldighet till länsstyrelsen infördes de 1 juli 2006.

Av de 21 ej verkställda besluten enligt SoL i kvartal 3/2007 avsåg 19 insatsen kontaktperson/ kontaktfamilj. Nya reviderade riktlinjer för kontaktverksamhet enligt SoL, LSS och LVU har antagits av socialtjänstnämnden år 2007. Avsikten har varit att synliggöra, strukturera och effektivisera stadsdelsförvaltningarnas arbete med kontaktverksamheten och bidra till att verksamheten bedrivs likvärdigt över hela staden. KontaktpersonAfamilj utgör den mest eftertraktade stödinsatsen och är samtidigt en av de insatser som är svårast att verkställa enligt uppföljningar av ej verkställda beslut enligt både SoL och LSS. Stadens revisorer påtalade redan år 2005 (rapport nr 2005:15) behovet av en ändamålsenlig organisation för kontaktpersonverksamheten.

Länsstyrelsen har under 2007 begärt uppgifter från tio stadsdelsnämnder om verkställighet av domar. De flesta ärendena om ej verkställda domar har handlat om bostad med särskild service enligt LSS.

En rättvisande bild av ej verkställda insatser inom verksamheter för personer med funktionsnedsättningar förutsätter även redovisning av beslut enligt LSS. Socialtjänstförvaltningen planerar att stärka uppföljningen och efterfråga rapportering av ej verkställda beslut enligt LSS, vilket förväntas bli ett krav även på riksnivå enligt förslag om lagändring. Ej verkställda beslut leder till lidande hos berörda brukare och staden kommer att få extra kostnader i form av sanktionsavgifter.

3.5.4 Stöd vid utsatthet

Ett flertal rapporter som har redovisats av bland annat Barnombudsmannen visar att barn med funktionsnedsättningar i högre grad än andra barn utsätts för kränkningar och våld. Barnen utsätts för mobbning och de har blivit hotade, jagade eller instängda mot sin viija. Även barn med funktionsnedsättningar kan utsättas för bristande omvårdnad. De finns ett antal viktiga stödformer i samverkan där både barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning behöver uppmärksammas.

BBIC - Barns Behov I Centrum - är ett system/samverkansmodell för utredning, planering och uppföljning av socialtjänstens arbete med barn och unga i åldrarna 0-20 år. Socialtjänstförvaltningen medverkar i landstingets utvecklingsgrupp för tvärprofessionella samverkanssteam runt gravida kvinnor/nyblivna föräldrar med psykisk sjukdom/skörhet. Socialtjänsten samarbetar med polis, åklagare, rättsmedicin, barnpsykiatri och barnmedicin i Barncentrum Stockholm. Verksamheten omfattar alla barn i Stockholm som misstänks vara utsatta för allvarliga brott i nära relationer. Det finns en tvärprofessionell grupp (s.k BIF-gruppen) som socialtjänstförvaltningen ansvarar för och som kan konsulteras av stadsdelsförvaltningarna vid komplicerade barnavårdsärenden. Socialtjänstförvaltningen samverkar med polis, ungdomsåklagare och kriminalvården i frågor om unga lagöverträdare. Efter lagändringar från 2007 har antalet ungdomar

dömda till påföljd i jämförelse med tidigare år ökat från 50 domar (2006) till 170 domar (2007). Personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar är en riskgrupp i sammanhanget.

En undersökning av utredningsinstitutet Handu om mäns våld mot kvinnor med funktionsnedsättning visar att en tredjedel av kvinnorna uppgav att de hade blivit slagna innan de fyllt 15 år, var femte uppgav att de hade tvingats till sex innan de fyllt 15 år.

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har på regeringens uppdrag uppmärksammat frågan om våld mot personer med funktionsnedsättning i rapporten "Våld mot personer med funktionshinder". Rapporten är en katteläggning av den kunskap som finns om våld mot personer med funktionsnedsättning och en identifiering av den kunskap som saknas. Rapporten visar även möjliga vägar att förebygga detta våld.

Socialtjänstförvaltningens projekt "Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholm stad" som inleddes under år 2007 kommer att uppmärksamma även situationen för personer med funktionsnedsättningar.

Länsstyrelsen i Stockholms län har beslutat att bevilja socialtjänstförvaltningen 700 tkr för att genomföra utbildningsinsatser för alla stadens medarbetare som ger stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Medlen avser ökning av kunskapen bland professionella för att bättre uppmärksamma och hantera situationen där kvinnor med funktionsnedsättning utsätts eller riskerar att bli utsatta för våld.

Socialstyrelsen har utarbetat ett förslag till nya föreskrifter och allmänna råd om anmälningrutiner kring missförhållanden enligt Lex Sarah. Länsstyrelsernas uppföljningar av hur aktuella bestämmelserna har tillämpats visar på mycket stora skillnader. Socialstyrelsen föreslår två separata föreskrifter och allmänna råd om bestämmelser avseende Lex Sarah, ett för kommunal och yrkesmässigt driven verksamhet enligt SoL och motsvarande enligt LSS. Förslaget förväntas fastställas under år 2008 och förutsätter nödvändiga utbildningsinsatser inom stadens verksamheter.

3.5.5 Utbyggnad av bostäder och nya stödformer

Enligt budgeten för år 2007 ska staden tillse att tillgången till gruppboendestäder eller andra typer av boenden är tillräcklig.

Valfrihetssystem ska införas under 2008 gällande boende och daglig verksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Nya modeller och former av boende och boendestöd ska utformas.

Genomförandegruppen för utbyggnad består av representanter från berörda förvaltningar och leds av socialtjänstförvaltningen. Gruppen har sedan år 2001 haft en sammanhållande funktion i att samla kunskap om behov, planera utbyggnad, göra kvalitetsbedömningar och granska finansiering av utbyggnadsprojekt.

Under perioden 2001-2006 har färdigställts 415 lägenheter, varav 92 för socialpsykiatrins bruk. Under 2007 färdigställdes totalt 103 lägenheter, varav 49 för behov enligt LSS och 54 lägenheter för socialpsykiatrins bruk.

Vid årsskiftet 2007/2008 fanns i staden ca 890 fullvärdiga lägenheter i bostad med särskild service enligt LSS för vuxna. Antalet bostäder enligt den gamla normen

är 35 eftersom ca 20-30 % av senaste årens nytillskott har ersatt numera olagliga s.k. gamla normens bostäder. Personer med psykiska funktionsnedsättningar hade totalt tillgång till ca 450 bostäder i staden.

Planerad utbyggnad enligt gällande byggplaner, som följs av Genomförandegruppen, beräknas till 256 nya lägenheter till slutet av år 2009. De planerade lägenheterna är både gruppboendestäder, serviceboendestäder och andra stödboendestäder.

Behovsinventeringen som genomfördes 2006 visade ett omedelbart behov av ca 220 nya LSS-lägenheter och inom 2-3 år ytterligare lika många. Efter en inventering år 2007 gjordes bedömningen att över 100 personer med psykisk funktionsnedsättning har behov av ett annat boende än vad de har idag. Under år 2008 genomförs en ny inventering av boendestäder för personer med funktionsnedsättning. Denna inventering ska utgöra en grund för en ny utbyggnadsplan. Både Genomförandegruppens inventeringar och kontakter med brukarorganisationer visar på att det finns ett fortsatt stort behov av utbyggnad av bostäder med särskild service för personer med funktionsnedsättningar.

Det finns ett behov av gruppboendestäder för personer med olika grader av stödbehov och i första hand för dem med ett mer omfattande stödbehov. Därutöver finns behov av utveckling av stödformer för personer med lägre grad av stödbehov. Allt fler unga med lindrig utvecklingsstörning eller med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar framhåller behovet av en fristående, särskild anpassad bostad med tillgång till ett flexibelt och kompetent stödteam såsom boendestöd, LSS-team eller liknande.

Det neuropsykiatriska stödteamet, som startade som ett kompetensutvecklingsprojekt i Norrmalms och Kungsholmens stadsdelsförvaltningar, har permanentats som ett framgångsrikt exempel på verksamhetsutveckling utifrån aktuella behov och är unikt i sitt slag. I brist på lämpliga lösningar förekommer det i staden att ansökan och behovet av boendeservice besvaras i form av "boendeservice i form av hemtjänst". Med denna lösning riskerar staden att frångå principerna om särskild pedagogik, kompetens, kontinuitet och avgiftsfrihet som boendeservice ska stå för.

Placeringar i boenden utanför den egna kommunen enligt I7A § LSS beror i regel på brist på alternativ i Stockholms stad och placeringen görs i väntan på ett bättre lokalt alternativ. Den nuvarande bristsituationen ger inte utrymme för brukarens valfrihet och inflytande vid val av boende.

HSO-Stockholms stads bostadsgrupp anser att personer med funktionsnedsättning ska ha "rätt till god bostad" med utformning som man själv önskar, personer med funktionsnedsättning ska få välja var och med vem de vill bo, de eller deras lagliga företrädare ska vara delaktiga i all planering och utformning mm, det ska finnas brukarråd där de boende och/eller deras lagliga företrädare är delaktiga och alla som behöver stödinsatser i boendet ska ha rätt till individuell plan.

Socialtjänstförvaltningen anser att arbetet med utbyggnadsfrågor skulle kunna effektiviseras med ett förstärkt samordnat ansvar över staden med medverkan från berörda förvaltningar. Det behövs ett mer övergripande perspektiv i planeringen och en bättre samordning av mindre funktionshindergruppers behov av boenden. Socialtjänstnämnden ska se över arbetsformerna och redovisa ett förslag under våren 2008.

Utarbetning av ett förslag till förberedelser och **genomförandet** av ett **valfrihetssystem** gällande boende och daglig verksamhet enligt både SoL och LSS har påbörjats på stadsledningskontoret under år 2007. Handikapp-

organisationers representanter har delvis förklarat sitt intresse för genomförandet av ett system som utökar variationen i verksamhetsutbud, bättre kvalitet, större valfrihet och flexibilitet. Samtidigt uttrycker organisationerna sin osäkerhet i hur valfrihet ska kunna genomföras då det råder en brist i tillgång i bostäder med särskild service. Ytterligare viktig aspekt är den komplexitet som stödinsatserna måste ta hänsyn till framför allt beträffande boendet. Personer har mycket varierande funktionsnedsättningar och behov samt representerar alla åldrar och har ett livslångt behov av stöd.

3.5.6 Kompetensutveckling

Staden ska skapa strukturer för att åtgärda bristen på ledsagare, personliga assistenter, avlösare och kontaktpersoner.

Kunskapen om livsvillkoren för personer med funktionsnedsättning ska öka hos stadens personal

Det handikappolitiska programmet för Stockholms stad betonar behovet av ökad kunskap och medvetenhet inom stadens samtliga verksamhetsområden för att de handikappolitiska inriktningsmålen ska kunna uppnås. Därutöver behövs särskild kompetens inom stöd- och serviceverksamheter för att verksamheternas kvalitet ska motsvara de kvalitetskrav som föreskrivs i lagstiftningen. Staden ska också kunna klara av det framtida behovet av kompetent personal. Verksamhetsområdet hade ca 3600 månadsanställda och ungefär lika många timanställda i maj 2007.

Socialtjänstnämnden fick i budget år 2007 11,5 mnkr för fortsatt kompetensutveckling inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning. Under år 2007 genomfördes bland annat grundutbildning och fördjupande utbildningsinsatser på gymnasienivå och som enstaka föreläsningar till olika personalkategorier inom verksamhetsområdet. Flertalet ansvariga chefer i verksamheter uppger dock problem i genomförandet av önskade utbildningsinsatser och även i att leda utvecklingsarbete p.g.a. ekonomiska svårigheter vid vikarietillsättning och hög arbetsbelastning.

Under 2007 har förberetts en ansökan om kompetensutvecklingsmedel från Europeiska socialfonden som samarbetsprojekt med fem andra kommuner och med Socialstyrelsen, Länsstyrelsen, Stockholms läns landsting och Kommunal på nationell nivå. Syftet är att inledningsvis genomföra kompetensanalyser, lyfta fram kompetensbehov, utveckla specifika kompetensutvecklingsinsatser och skapa förutsättningar för att på sikt kunna inrätta "Kunskap - och utvecklingscentrum för funktionshinderfrågor i Stockholms län". Beslut om EU:s projektfinansiering tas på våren 2008.

Det tidigare kompetensutvecklingsprojektet "Lys Kompa Flinka** från åren 2002-2006 resulterade i olika typer av nätverk och en organisation av Kompetensombud på arbetsplatserna. De upparbetade nätverken är viktiga inför fortsatt kompetensutveckling. Som ett resultat av projektet finns nu i Stockholms stad en s.k. Kompetenstrappa för vårdare och personliga assistenter. Den innebär en struktur för den enskilde medarbetarens kompetensutveckling som genomförs utifrån verksamhetens, d.v.s. brukarens behov. Kompetenstrappan är ett verktyg att använda sig av vid utvecklingssamtal och även vid rekrytering. Eftersom kompetensbehovet inom verksamhetsområdet är mycket olika måste varje arbetsplats identifiera "innehållet" i Kompetenstrappan, men kraven ska vara lika för hela staden. Kompetenstrappan ger en definition på vad som är "grundutbildning". Det framtida rekryteringsbehovet och kvalitetskraven

förutsätter personal med adekvat kompetens och fortlöpande kompetensutveckling av verksamhetsområdets personal. Brukarorganisationernas medverkan vid kompetensutvecklingsinsatser säkerställer brukarperspektivet.

En film "Från idiot till medborgare" om kunskap om omsorgen om personer med utvecklingsstörning har spridits till alla enheter i staden tillsammans med ett diskussionsmaterial som tagits fram i samarbete med stadsdelsförvaltningarna.

Socialtjänstförvaltningen har framställt ett utbildningsprogram om socialpsykiatri. Verksamheterna har tillgång till DVD och studiematerial. Ett webb-kunskapscentrum inom socialpsykiatri i staden (KSI) är tillgänglig på hemsidan www.stockholm.se/KSI.

FO:s synpunkter på kvalitet i omsorg, stöd och service:

Staden måste fastställa mål och indikatorer för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättning.

Staden måste fastställa mätbara kvalitetskriterier för verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar

Staden måste fastställa en kommunövergripande modell för kvalitetsuppföljningar.

- Arbetet med individuella planer måste utvecklas inom stadens myndighetsutövning.

Stadens myndighetsutövning måste se information och upplysning som en viktig del av myndighetsutövningen.

Rutiner för bättre samverkan måste utvecklas både internt och externt inom stadens myndighetsutövning.

Staden måste följa upp även ej verkställda beslut enligt LSS för att få en korrekt bild av situationen inom verksamhetsområdet stöd och service **till** personer med funktionsnedsättning.

Staden socialtjänst behöver en samverkansorganisation (motsvarande BUS-policy för barn och ungdom) kring vuxna med funktionsnedsättning.

Det behövs ökad medvetenhet och kunskap om utsatthet hos personer med funktionsnedsättningar.

Samordnad stadsövergripande planering måste ytterligare utvecklas och utbyggnad av boendeformer måste öka för att beslut om bostad med särskild service ska kunna verkställas.

Samordnad stadsövergripande planering av olika stödformer måste utvecklas för att behov av olika grader av stöd ska kunna verkställas.

Staden måste säkerställa en rimlig och adekvat kompetensnivå hos personal som arbetar med människor med funktionsnedsättningar.

3.6 Idrott, fritid och kultur för alla

Enligt budgeten för år 2007 ska alla stockholmare ha möjlighet att utöva idrott.

Tillgängligheten måste öka så att barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning ska kunna utöva idrott och besöka idrottsanläggningar. Idrottshallar och -arenor ska så långt det är möjligt handikappanpassas.

Det ska inte vara dyrare och krångligare för personer med funktionsnedsättning att utöva sin idrott varför tillgång till anläggningar och fördelning av tränings- och tävlingstider behöver tillgodoseas bättre.

Kulturen ska vara tillgänglig och tillgängligheten till Stockholms kulturliv ska ses över.

Det är avgörande för livskvaliteten för barn och ungdomar med på vilket sätt stadens fritids-, kultur- och idrottsverksamhet välkomnar dem i sina ordinarie verksamheter.

Stadens idrottspolitiska program betonar att fler personer med funktionsnedsättningar ska få möjlighet att idrotta. Tillgänglighet ger förutsättningar för en integrerad idrottsverksamhet där handikappidrott och övrig idrottsverksamhet blandas.

Idrottsnämnden har även under år 2007 disponerat medel cirka 7.7 mnkr av stadens tillgänglighetsanslag för förbättringar i anläggningarnas tillgänglighet. Arbetet med ökad tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning har fortsatt genom programarbetet för investeringar i nya idrottsanläggningar och genom tillgänglighetsinvesteringar i befintliga.

Idrottsnämnden beslutade den 19 december 2006 om inriktningen av verksamheten för Idrottens Hus för handikappidrotten där Stockholms Handikappidrottsförbund blev förstahandshyresgäst och ansvarar för verksamheten i anläggningen som är en samlingspunkt och utbildningscentrum för handikappidrotten.

Kulturförvaltningens har under år 2007 disponerat 4,2 mnkr av trafiknämndens tillgänglighetsanslag. Medlen har använts till belysning, teknisk utrustning fot-synskadade och hörselskadade, skyltning, ombyggnad av informationsdiskar, entréer, trapphissar, handikapptoiletter samt till utbildning.

Enligt stadens policy för kolloverksamheten ska alla barn ha samma förutsättningar att få en plats på kollo oavsett var i staden man bor. Enligt kulturförvaltningens utvärdering av kolloverksamheten sommaren 2006 hade 2 % av "kollobarnen" någon typ av verifierad funktionsnedsättning och då huvudsakligen av medicinsk art såsom allergier mm. Den ordinarie kolloverksamheten för barn och ungdomar saknar bevisligen den specialkompetens som en del av dessa barn och ungdomar behöver.

Under år 2007 genomfördes en upphandling av ramavtal avseende köp av platser på sommargårdar 2008 med möjlighet till förlängning 2009. Detta gäller för barn och ungdomar i åldern 9-16 år (årskurs 3-9). Inga särskilda krav har ställt utifrån funktionshinderaspekter vilket innebär att staden inte har ambitioner att inkludera barn och ungdomar med funktionsnedsättningar i ordinarie kolloverksamhet.

Idrottsförvaltningens lägerverksamhet vänder sig till vuxna med utvecklingsstörning boende i gruppboendestäder och socialtjänstens LSS-kolloverksamhet

riktar sig till barn och ungdomar med utvecklingstörning, autism och autismliknande tillstånd. Totalt 495 personer boende i Stockholms stad beviljades under år 2007 vistelse LSS-kollo i socialtjänstförvaltningens regi.

Fritidsverksamhet för barn och ungdomar utöver skolbarnomsorg och korttidstillsyn är inte reglerat i lag. Det är också otydligt vem som har ansvar för att barn och unga med funktionsnedsättning får möjlighet till stimulerande fritidsverksamheter. I staden ordnas detta av både utbildningsnämnden, idrottsnämnden, kulturnämnden och stadsdelsnämnderna. En stor del av fritidsverksamhet ordnas av föreningslivet inom idrott och kultur. Staden måste medvetet stödja verksamheter som inkluderar personer med funktionsnedsättningar i sina ordinarie verksamheter samt skapar verksamhetsutbud med god tillgänglighet.

Både föräldrar och stadens handläggare efterlyser en samlad information och samordning kring det verksamhetsutbud som finns inom staden och inom föreningslivet. Stadsledningskontoret genomförde år 2005 en utredning om samordnings- och utvecklingsansvar för fritidsverksamhet för ungdomar med funktionsnedsättningar.

Utredningsrapporten "Spindeln i fritidsnätet" föreslog bland annat beslut om inventering och utveckling av nämndernas fritidsutbud samt en central samordningsfunktion i fritidsfrågor. Idrottsnämnden har under 2007 tagit beslut i ärendet. Från år 2008 inrättas en samordnarfunktion för idrott, fritids- och kulturaktiviteter för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Samtidigt beslutades att idrottsnämnden ska utarbeta riktlinjer för mål för fritidsverksamheten för personer med funktionsnedsättning.

FO:s synpunkter på idrott, fritid och kultur för alla:

- Stadens kolloverksamhet måste arbeta för inkludering av barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Staden måste medvetet stödja verksamheter som inkluderar personer med funktionsnedsättningar i sina ordinarie verksamheter samt skapar verksamhetsutbud med god tillgänglighet.

Idrottsförvaltningens samordnarfunktion måste prioritera insamling av fakta om utbud av fritids-, idrotts- och kulturverksamheter inom både kommunala, privata och frivilliga aktörer samt skaffa kunskap om bristområden.

3.7 En skola för alla

/ budgeten för år 2007 togs beslut om en ny organisation för utbildningsområdet från juli 2007. Ansvaret för grundskolan, förskoleklass, skolbarnsomsorgen och obligatoriska särskolan flyttades från stadsdelsnämnderna till utbildningsnämnden.

Barn och föräldrar ska erbjudas valfrihet, möjligheter och mångfald och stadsövergripande policy mot mobbning ska antas.

SISAB fick i uppgift att göra tillgänglighetsanpassningar i samband med andra åtgärder.

I budget för år 2007 beslutades att grundskolan, förskoleklass, skolbarnsomsorgen och obligatoriska särskolan och centraliserades från och med juli 2007.

Förskoleverksamheten kvarstod i stadsdelsnämndernas regi. Förberedelserna kring barn med funktionsnedsättningar/i behov av särskilt stöd inför organisationsförändringen har planerats av utbildningsförvaltningen med kartläggning och nödvändiga regelverk.

Utbildningsförvaltningen har våren 2007 tillsammans med en arbetsgrupp med representanter från bl.a. stadsdelsförvaltningarna, skolan och socialtjänstförvaltningen gjort en översyn av skolans samverkanspartners och i vilka frågor som samverkan sker. De fristående skolorna står f. n. utanför denna samverkan. Arbetet har resulterat i en struktur för samverkan på tre nivåer; lokal skol-/stadsdelsnivå, strategisk nivå och övergripande samverkansnivå. Samverkan mellan olika verksamheter inom och utanför staden är av stor betydelse för elever med särskilt stöd.

"Hjälpreda" - Planering för elever med funktionsnedsättningar i skolan från förskoleklass till gymnasiet har fram tagits i samarbete med Specialpedagogiska institutet, Stockholms läns landsting och stadens utbildningsförvaltning. Den redogör för behov, ansvar och respektive huvudmannens stödresurser för elever med rörelsehinder, synnedsättning och hörselnedsättning. "Hjälpredan" är ett utmärkt hjälpmedel som borde kompletteras med motsvarande uppgifter som berör elever med kognitiva funktionsnedsättningar.

Arbetet med riktlinjer trygghet och studiero i Stockholms skolor har påbörjats under 2007. Beslut om riktlinjer fattade i utbildningsnämnden i början av 2008. Utbildningsnämndens handikappråd har inbjudits till samarbete. Elever med funktionsnedsättningar är oftare än andra utsatta för mobbning och kränkande behandling.

3.7.1 Elever med rörelsehinder

Fysisk tillgänglighet i stadens skolor är en grundförutsättning för inkludering av elever med funktionsnedsättningar så att särlösningar kan undvikas. Utöver själva skollokalerna måste även andra tillhörande lokaler som skolbiblioteket och lek- och rastplatser vara tillgängliga för att förhindra utanförskap.

Utbildningsförvaltningen har av SISAB beställt inventering och uppskattning av kostnader för att tillgänglighetsanpassa stadens gymnasieskolor. Resultatet har kategoriserats i tre olika ambitionsnivåer och har samlats i en databas som kan leverera olika typer av rapporter. Utbildningsnämnden har beslutat att genomföra tillgänglighetsskapande i enighet med nivå 2 som även avser anpassning av lokaler som expedition, vaktmästeri, aula/samlingssal, matsal samt angöring, parkering och gångvägar inkl. hiss och handikaptoalett.

Schablonmässiga kostnadsberäkningar av föreslagna åtgärder visar på investeringar för drygt 46 mnkr. En grov uppskattning har gjorts även för grundskolor där motsvarande anpassningar skulle innebära kostnader för ca 150 mnkr där utbildningsnämnden har gett ett uppdrag att utreda och redovisa ett inriktningsärende. Det är olyckligt att inventering av grundskolorna uteblev i stadsdelsförvaltningarnas regi och anpassningsåtgärder kommer att försenas. Gymnasieskolorna beräknas bli klara till 2010 och grundskolorna framåt år 2013 under förutsättning åtgärderna och ökande hyreskostnader som följd finansieras.

Utbildningsförvaltningen har fått i uppgift av utbildningsnämnden att se över verksamheten på RH-gymnasiet i Skärholmen och följa upp studieval mm. Uppdraget tar även hänsyn till samarbetet med habilitering och obligatoriska särskolan. Utbildningsvägarna för elever med rörelsehinder i gymnasieskola.

gymnasiesärskola och riksgymnasiet behöver belysas. Det finns för- och nackdelar med att Stockholm som storstad har ett befolkningsunderlag och kan skapa specialverksamheter för "särskilda grupper". Fördelen är tillgång till alternativa grupperingar utifrån speciella behov men nackdelen består i att barn/ungdomar i behov av särskilt stöd kan förlora möjligheter till och fördelar med att kunna välja högre grad av inkludering.

3.7.2 Särskolan

Alla elever i särskolan ska erbjudas de insatser som behövs för att de ska på ett fullgott sätt kunna delta i skolverksamheten samt ge, valmöjlighet, integrering och undervisning tillsammans med grundskolans elever.

Särskoleelever undervisas i 70 (45%) av stadens grundskolor. Några enheter har ett stort utbud av särskoleklasser medan 30 av skolorna har en till tre individintegrerade särskoleelever. Av samtliga elever i grundskoleåldern är 1,3% mottagna i obligatoriska särskolan.

Oberoende av hur skolverksamheten organiseras är det viktigt att särskolan och dess elever inkluderas och är en del av den ordinarie skolverksamheten. Det är ett viktigt utvecklingsområde att utveckla inkluderingsstrategier och använda sig av specialpedagogiskt stöd på den enskilda skolan.

Alla elever i särskolan ska få vägledning enligt särskilda rutiner i anslutning till ansökan till gymnasiesärskola. Det är viktigt att elever och deras vårdnadshavare känner till regelverket kring vägledning, praktikperioder och omdömen.

Vuxenundervisning i Särvox ger möjligheter till vuxenstudier för personer med intellektuella funktionsnedsättningar. Staden hade år 2007 en förhållandevis låg andel särvoxstuderande, drygt 150 elever. Viktigt är att Särvox-verksamheten och enheter för daglig verksamhet enligt LSS samarbetar.

3.7.3 Elever i behov av särskilt stöd

Grundskoleelever i behov av särskilt stöd kan få stöd i klassrummet, i särskilda studiemiljöer och/eller i en mindre grupp.

Beslut om stödinsatser fattas av rektorn enligt skolformsförordningarna. Stödet bör, enligt utbildningsnämnden, ordnas på likvärdigt sätt oberoende av skolform.

Till rektorns stöd finns t.ex. skolans elevhälsoteam, handläggare inom respektive grund- och gymnasieavdelningen samt specialiststöd på utbildningsförvaltningens uppdragsavdelning.

Åtgärdsprogram ska upprättas när som helst under skolåret, så snart det uppkommer att eleven behöver särskilt stöd. Den individuella utvecklingsplanen (IUP) upprättas i anslutning till utvecklingssamtalet. IUP ersätter inte åtgärdsprogrammet.

Läsåret 06/07 fanns ca 180 särskilda undervisningsgrupper med ca 1200 elever i de kommunala grundskolorna. Mer än hälften av elever har inlärningssvårigheter, ca 20 % av stödet går till elever med koncentrationssvårigheter/utåtagerande elever. Elever med Aspergers syndrom motsvarar ca 3 % av dem som behöver stöd. Dessutom finns grupper av elever som har stora behov av struktur och tät återkoppling av sin lärare.

St Örjans skolor är grundskoleverksamhet, med bl.a. ett 40-tal olika särskilda undervisningsgrupper, som säljs till grundskolorna. Elever med rörelsehinder tas emot i Skanskvarnskolan (F- skolår 6) för elever med rörelsehinder och i RH-gymnasiet, f.d. Osterholmsskolan (skolår 7 - 9). Alviksskolan har klasser för döva och hörselskadade elever (F- skolår9).

"Policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget" (BUS) i Stockholms län reglerar samverkan kring barn och ungdomar. Samverkan kring barn och ungdomar har avsevärt förbättrats sedan BUS - policy har implementerats.

Skolverkets utbildningsinspektion i stadens skolor (rapport juni 2007) gav viss kritik till skolorna bl.a. när det gäller formalia vid beslutsfattande av särskilda stödinsatser. Utarbetandet av stödmaterial för bl.a. rektorerna påbörjades under hösten 2007 inom utbildningsförvaltningen.

FO:s synpunkter på en skola för alla:

Staden måste följa upp inkludering, studieresultat och trivsel i skolan för elever med funktionsnedsättningar.

Alla elever i behov av särskilt stöd, inom respektive skolform, ska ha ett uppföljningsbart åtgärdsprogram.

"Hjälpreda" - Planering för elever med funktionsnedsättningar i skolan från förskoleklass till gymnasiet behöver kompletteras med planering för elever med kognitiva svårigheter.

Arbetet med inventering och åtgärder beträffande tillgänglighet i både grundskolan måste fullföljas planenligt för att inkludering med elever med rörelsehinder ska vara möjligt.

Bilaga 1 - Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (FO)

Arbetsuppgifter

1 § Funktionshinderombudsmannen skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor. Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2 § Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bolagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3 § Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4 § Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5 § Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikapplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikapplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6 § Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbetet.

Omvärldsbevakning

7 § Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer m fl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikappombudsmannen. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8 § Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras. (KF 2001)

Bilaga 2 - Statistik

Inkomna telefonsamtal	Brukare	Handikapp-organisationer	Tjänstemän mm	Totalt 2007	Totalt 2006	Totalt 2005
Januari	13	11	47	71	44	80
Februari	13	4	19	36	141	82
Mars	20	11	50	81	107	76
April	23	14	41	78	75	88
Maj	20	27	60	107	60	61
Juni	18	10	22	50	71	82
Juli	-	-	-	-	-	-
Augusti	15	6	19	40	50	51
September	20	6	38	64	99	94
Oktober	21	4	44	69	97	87
November	14		40	57	85	75
December	16	4	22	42	64	46
Totalt	193	100	402	695	893	822

Samtalsinnehåll	Antal 2007	%	Antal 2006	%
Samtal om myndighetsutövning, rådgivning och vägledning	295	42	354	40
Samtal om samarbete, information och utbildning	311	45	369	41
Samtal om tillgänglighet	89	13	170	19
Totalt	695	100	822	100

Informations- och samarbetsmöten	Antal 2007	Antal 2006	Antal 2005
Stadens förvaltningar ¹	113	115	117
Handikapporganisationer	22	20	43
Övriga ¹	64	60	55
Stadens handikappråd	12	20	24
Medverkan i utbildningsinsatser	36	62	46
Totalt	247	277	285

Informations- och samarbetsmöten

¹ Nämnder och styrelser

¹ Statliga myndigheter, landsting, privata företag, en rida

Funktionshinderombudsmannens årsrapport till Kommunstyrelsen - verksamhetsåret 2007

35(35)